

O internacional na prensa galega

Description

Índice

1. Introducción
2. Aspectos xenéricos do tratamento da información internacional na prensa galega
 - 2.1. Medrou a presenza da información internacional na prensa galega
 - 2.2. Moi escasa utilización de correspondentes e xeralizado recurso ás axencias
 - 2.3. A forte presenza de noticias e informacións mediatizadas ou procedentes de Estados Unidos
 - 2.4. Escasa utilización de Internet, tanto para obter información como para divulgala
 - 2.5. Unha feble cultura internacional na maior parte das redaccións
3. Características do tratamento da información internacional na prensa galega
 - 3.1. A información en tempo de guerra
 - 3.1.1. A contextualización da información
 - 3.1.2. O problema das fontes informativas
 - 3.1.3. A asimilación acrítica
 - 3.1.4. O enriquecemento do espazo de opinión
 - 3.1.5. A presenza do sensacionalismo
 - 3.1.6. Algunhas carencias informativas evidentes
 - 3.2. O internacional en condicións de normalidade informativa
 - 3.2.1. Un espazo para a información internacional
 - 3.2.2. A información
 - 3.2.3. A presentación
 - 3.2.4. A presenza do galego
 - 3.2.5. Nas diferentes seccións
 - 3.2.5.1. Portada
 - 3.2.5.2. Galicia
 - 3.2.5.3. Opinión
 - 3.2.5.4. Economía
 - 3.2.5.5. Cultura
4. As principais carencias
 - 4.1. A información desde aquí
 - 4.2. O problema das fontes
 - 4.3. O tratamento de Portugal
 - 4.4. O uso da Rede
 - 4.5. Dignificación da información e da sección internacional
5. Conclusións
 - 5.1. Investir no internacional
 - 5.2. Un periodismo atento ás necesidades estratéxicas exteriores de Galicia
 - 5.3. Intercambio con outros medios
 - 5.4. Apostar polo uso do galego

- 5.5. Analistas propios
- 6. Dez propostas de actuación

Marta Cabrera, Marta Núñez-Corbalán e Xulio Ríos.

1. Introducción

Vivimos un tempo histórico caracterizado en boa medida pola eclosión do internacional. Os cambios producidos no mundo nos últimos dez anos barreron numerosas fronteiras, algunhas mesmo consideradas ata entón inamovibles e símbolo dunha civilización futura e utópica. Mutacións políticas e innovacións tecnolóxicas favoreceron a manifestación da complexidade real das sociedades contemporáneas de tal xeito que a revolución experimentada no mundo da información constitúe unha das claves esenciais que debemos tomar en consideración para identificar as variables máis transcendentais do presente e do futuro universal.

O proceso de globalización que marca e define esta fin de milenio afiánzase fundamentalmente sobre dous vectores. Dunha banda, a configuración dun mercado planetario; doutra, a vertebración de redes de información a xeito de sistema nervoso da nova sociedade globalizada. Dese proceso imparabile de mundialización que avanza sen un guión coñecido e suficientemente identificado, deriva a necesidade da internacionalización das sociedades nacionais que deben facer fincapé nas súas propias potencialidades para afrontar os desafíos do novo contexto e transformalos en oportunidades. As sociedades que pretenden gañar o futuro deben ser sociedades abertas, conservadoras á hora de defender a súa identidade pero orientadas ó exterior, conscientes de que é fóra do seu ámbito natural que se dilucida boa parte do seu futuro e que tampouco este será adecuado nin poderá optimizarse se renuncia á súa identidade.

Cómpre ter en conta que as dinámicas de mundialización e os procesos de internacionalización que as acompañan deben necesariamente abordarse dende unha perspectiva universalizadora, é dicir, non renunciando á cultura e identidade propias, nen tampouco cinguíndose a posicionamentos de carácter defensivo fronte a hipotéticas tendencias e agresións externas, senón asumindo a obriga que como colectividade temos por formar parte da sociedade universal, de preservar e difundir as nosas peculiaridades para enriquecer o ecosistema cultural mundial. Non somos unha especie en perigo de extinción.

A vontade internacionalizadora afecta non soamente ás empresas ou a colectivos profesionais ou sectoriais de maior ou menor dinamismo ou tradicionalmente en contacto co mundo exterior, senón que opera como un factor de renovación cultural e social que cómpre incentivar para adaptarnos á nova realidade. É unha transformación das mentalidades que esixe a eliminación das barreiras que dificultan o coñecemento mutuo e alentan os choques culturais e de civilizacións, como adiantara Samuel P. Huntington.

Por iso o internacional interesa, o internacional é noticia, e numerosos acontecementos que se producen alén do noso espacio físico inmediato acaparan a atención dunha opinión pública que percibe cada día máis e mellor que nada do que acontece ó seu redor merece indiferencia por que, dun xeito ou doutro, acabará por afectarlle. O feito exterior, percibido como lonxano e distante hai poucos anos, anega agora a nosa vida cotidiana, impregnando todas aquelas facetas nas que o cidadán participa ou está interesado (deportes, cultura, espectáculos, etc). O internacional deixa de ser aquel espacio reservado para especialistas, obxecto de atención para un reducido número de observadores, para adentrarse en círculos cada vez máis amplos e nos que o exterior configúrase como un eixo fundamental para proxectarse vitalmente. Cada vez máis persoas e sectores son conscientes desta implicación do internacional nas súas vidas.

“...Ti vives no mundo soa...”, dicía Rosalía de Castro no famoso poema “A Gaita Gallega”, con pena e como recriminación polo abandono en que estaba sumida Galicia. Sen dúbida, eran outros tempos. Agora, queiramos ou non, coa anuencia ou non do poder central, temos compañía. Galicia acusa os efectos de sucesos e acontecementos que non está en disposición real de controlar (dende as variacións nos prezos do petróleo, poñamos por caso, ata aquelas situacións de crise internacional que demandan respostas humanitarias, por citar dous temas de constante e indiscutible actualidade) e, igualmente, precisa anticiparse e desenvolver iniciativas e proxectos que nos posicionen favorablemente no mundo ou que amortiguen as negativas consecuencias, os efectos non desexados, de problemas que se ven vir. Galicia, en definitiva, non pode vivir sen ter en conta o mundo que a rodea e no que por forza debe insertarse.

A forte presenza do internacional na información e na vida cotidiana non é un fenómeno inducido ou forzado senón que constitúe unha mostra inequívoca das novas tendencias que caracterizan a evolución da sociedade internacional na fin do

milenio e unha necesidade insoslaible da sociedade galega actual por unha dobre razón. Dunha banda, a participación de Galicia en foros supranacionais (fundamentalmente a Unión Europea e institucións afíns), feito derivado da integración de España nas Comunidades, conleva a programación e desenvolvemento de proxectos e a xestión de intereses comúns, convertindo numerosos aspectos do inicial e aparentemente exterior (entendido como algo que sucede fóra das nosas fronteiras) en algo próximo, non tanxencial, senón que afecta medularmente, en fin, á satisfacción dos nosos intereses inmediatos.

Por outra banda, necesidades inmediatas da nosa comunidade (mellora das nosas infraestruturas, poñamos por caso) ou a vitalidade de sectores tradicionais da nosa economía (pesca ou agro, determinados sectores industriais, etc) vense condicionados ou afectados por debates e acordos que se deducen en foros de decisión situados ben lonxe de Santiago de Compostela e mesmo de Madrid. Galicia, ademais, pode asumir e de feito asume responsabilidades exteriores, ó presidir e liderar foros de ámbito supranacional (Comisión do Arco Atlántico, Comunidade de Traballo Galicia-Norte de Portugal, etc) nos que debe actuar como motor de iniciativas que favorezan esa área xeopolítica natural da que formamos parte e que hoxe galvaniza un senfin de enerxías que proxectadas adecuadamente poden favorecer o progreso e o futuro da nosa sociedade.

Doutra banda, o contexto internacional actual está condicionado por un proceso de gran envergadura histórica (vivimos unha época de transición, unha nova inflexión dos tempos) que fai da complexa globalización (de mercados e mercadorías, de pensamento e de información) unha tendencia controvertida, mesmo enigmática ás veces, pero imparable. Na “aldea global” é cada vez máis perceptible o feito de que, en maior ou menor medida, todo acaba por afectarnos a todos.

Dese proceso derivase a necesidade inmediata do esforzo internacionalizador de colectividades e sectores, grandes e/ou pequenos, non soamente para evitar o seu declive e anegamento ou para universalizar unha determinada cultura, senón tamén para subsistir economicamente e progresar. A apertura ó exterior xa non é unha simple consigna político-electoral, unha mensaxe desprovista de contido, unha mera insinuación, nen tan sequera unha opción; senón unha necesidade imperiosa para subsistir e gañarmos o futuro. Galicia xógase moito na implementación adecuada da apreensión do factor exterior e as súas implicacións.

Nun tempo en que a vertixinosidade caracteriza a evolución de importantes fenómenos, a calma, a lentitude, constitúe un obstáculo que debe ser superado e substituído por medidas a tempo, iniciativas audaces e compromisos firmes. Os sectores máis conscientes da sociedade galega, en maior contacto co mundo das ideas, deben desempeñar un papel de vangarda neste contexto e non soamente facer proselitismo, senón que tamén deben tirar dos demais.

Nese contexto, a demanda de información internacional non pode ser considerada unha moda ou unha corrente coxuntural, senón unha esixencia, un imperativo dos novos tempos. Necesitamos estar máis e mellor informados para conducirnos adecuadamente polo mundo, para estar ó día e poder discutir dos problemas que nos afectan, para acordar ou establecer alianzas con outros; e esa información debe ser peneirada en función dos intereses estratéxicos da nosa comunidade. Actuar sen información é dar paus de cego. Precisamos modificar aqueles hábitos voluntaristas cargados de empuxe pero a miúdo malogrados, por comportamentos máis serios e rigurosos que nos permitan achegarnos ó exterior con aqueles proxectos e iniciativas que previamente definimos como viables en función dese coñecemento que nos permite fundamentalos adecuadamente.

Pensem en países próximos como Portugal, especialmente o Norte, con un nivel de integración e complementariedade coa economía galega importantísimo; ou tamén en países moito máis lonxanos como Taiwán, a milleiros de quilómetros de distancia, pero igualmente decisivos para sectores básicos da nosa industria (o granito, poñamos por caso) e con posibilidades de expansión a outros produtos, sectores económicos e países da mesma rexión ou área xeográfica. Neses espazos Galicia xógase moito do seu futuro, pero ¿ata que punto a nosa sociedade é consciente desa importancia e coñece e aprecia as súas dinámicas internas?

Claro está que necesitamos saber o que acontece no mundo non soamente para estar informados senón igualmente para anticiparnos, na medida do posible, ós acontecementos e para reaccionar a tempo; para exercitar a prospectiva en defensa dos nosos intereses como colectividade e para dispoñer dos elementos mínimos que nos axuden a tomar as decisións correctas, precisamos de información que pode ser elaborada e analizada a partir de numerosos medios, pero un deles e fundamental é a prensa, entendida non soamente como espello da nosa sociedade senón como espello onde podemos ver reflexado aquilo que nos interesa do exterior.

Cómpre non pasar por alto ademais que os medios de comunicación desempeñan tamén unha importante función educativa que pode ser de gran importancia para facilitar en colectivos da nosa sociedade (como os empresarios, por

exemplo) a apertura de novos horizontes do seu interese, para facer comprender que as expectativas dunha mellora concreta e sostida dun determinado intercambio comercial ou o futuro da súa propia empresa non depende única e exclusivamente de criterios económicos, senón igualmente de factores políticos e culturais dos que cómpre estar sempre ben informado e que a miúdo son obviados e incomprendiblemente descartados como perturbación indeseable.

A maiores, non debemos ignorar que no noso sistema educativo, a prensa constitúe un material de traballo indispensable que axuda a complementar a formación dos nosos educandos. Ao hábito social e cultural familiarizador coa prensa debemos sumar a importancia de formar individuos sensibilizados para co exterior nun momento de cambio internacional definido en boa medida por unha revolución na percepción do exterior. Canto máis sensibles resulten as novas xeracións a este cambio de tendencia, en mellor disposición estará o conxunto da nosa sociedade para afrontar os retos do futuro. Non é soamente un problema de dominar máis ou menos idiomas (cuestión importante de seu, claro está) senón de incorporar o exterior como un espazo clave da análise en todos os dominios. Unha prensa que saiba interpretar estas claves e presentalas de forma natural e atractiva desempeña un cometido de gran transcendencia social, contribuíndo significativamente á preparación da nosa sociedade en xeral e particularmente das novas xeracións, para conducirse e desenvolverse nunha sociedade globalizada.

O feito exterior está pasando pois a desempeñar un elemento central na proxección de numerosas actividades humanas. Tamén o xornalismo, como produto das condicións culturais, sociais e políticas dun país e dunha época, debe facer por adaptarse a esta nova situación. Cumprir coa obriga de informar satisfactoriamente hoxe esixe ós medios de comunicación establecer un novo equilibrio de xeito que, dunha banda se atenda a esa nova circunstancia de incorporar as grandes noticias internacionais, moitas veces impostas pola capacidade difusora dos medios non escritos (televisión, especialmente) e doutra a atender ó local, requerimento primario da nosa cidadanía, sen que tampouco a atención ó internacional sirva de coartada para desviar ou distraer a atención sobre un entorno próximo, non sempre exento de conflictividade.

En Galicia, a prensa conta cunha longa tradición de atención ó local. A maior parte dos diarios responde en orixe a esa configuración, que xurde dunha profunda e intensa ligazón a unha determinada cidade, con excepcional e escasa proxección para o conxunto do territorio da nosa Comunidade Autónoma. Quizáis, gran parte da razón que motivou a multiplicación das edicións do único diario de proxección autonómica real foi a necesidade de satisfacer en maior medida esa atención ó local, proporcionar máis información sobre os feitos que resultan máis próximos a calquer cidadán, como vía idónea, senón única, para facilitar e asegurar un proceso de expansión. O feito local está moi presente na prensa galega e, en xeral, en todos os medios de comunicación da nosa Terra.

Esa tendencia debe ser equilibrada agora coa apertura de espazos xenerosos para abordar a información internacional, non soamente dende aquela perspectiva que informa sobre o que acontece no mundo da mesma maneira que o fan todos os diarios, senón facilitando aquela información que interesa e debe importar ós lectores e á sociedade galega, que mantén con determinados lugares do mundo unha relación privilexiada, ben sexa a nivel económico, político, social e cultural, ben sexa real ou potencial.

O novo equilibrio entre o local e o internacional debe medirse tamén a partir do ensanchamento desa intersección que liga a un e outro espazo a través do interese concreto da nosa cidadanía. Cada vez son máis os asuntos que fan depender a conxugación de intereses locais de evolucións e actores internacionais.

¿Que lle pode importar ós nosos mariñeiros o que pasa no mundo? A pregunta, formulada hai uns anos podería atoparse con múltiples respostas cargadas de vehemencia. Hoxendía sen embargo milleiros de familias observan atónitas como a súa estabilidade económica depende de coordenadas que se lle escapan e que obrigan ás súas organizacións representativas a implicarse en debates e estratexias que inevitablemente deben incorporar variables internacionais.

Certo que, a nivel xeral, é constatable unha gran irrupción do internacional na información en parello a esa escalada no intercambio internacional (maior circulación de diñeiro, de persoas –turismo, emigrantes–, etc). A intercomunicación entre os pobos forma parte da cultura contemporánea e resulta difícil abordar a súa situación obviando aquel feito. En boa medida, as fronteiras xa non están aquí.

Con independencia dos intereses subxectivos de cada quen, o internacional foise “colando” e está presente en todos os dominios da información (sociedade, cultura, deportes, comunicación, etc) e iso suscita novos problemas. A distinción entre o que é e non é noticia internacional non resulta doada en moitas ocasións. Os criterios ás veces non son claros e moito menos rotundos. O interese nacional, a condición de nacional ou estranxeiro do protagonista da noticia e mesmo a relación con unha determinada fronteira, xa non é o criterio certo e incuestionable que discrimina a elocuencia ou a

ubicación dunha ou doutra información.

¿En que proporción os asuntos relacionados coa Unión Europea son internacionais para Galicia? A desaparición desas rotundas fronteiras que separaban os países tamén eliminou en boa medida esa clara linea de distinción entre noticias nacionais e internacionais. Todo está máis diluído, ata o punto de que a maior ou menor transcendencia ou interese informativo pasa a ser o criterio de clasificación prioritario en medios como a televisión. O internacional estase a converter en global (en Furio Colombo, 1997) e parellamente intégrase a certos niveis do local con naturalidade (pensemos nos deportistas estranxeiros que participan en equipos galegos).

Dende outra perspectiva, noticias de diferentes ámbitos temáticos (políticas, sociais, culturais ou científicas) que teñen a súa orixe nun lugar, logo teñen efectos noutro. Así mesmo, moitas noticias que xurden como acontecementos locais son únicamente entendibles e explicables se as contextualizamos internacionalmente. Resulta difícil, por outra banda, atopar noticias que se poidan explicar por circunstancias única e exclusivamente locais ou, á inversa, exclusivamente internacionais. Son informacións mixtas, as que Furio Colombo denomina “noticias transnacionais”, sempre locais pero que se trasladan a outros lugares, unha especie nova que crece continuamente, fluctuando na ambigüidade do que é parcialmente política, parcialmente sociedade, parcialmente cultura ou economía, moi difíciles de tratar e sempre discutibles na súa orientación e clasificación. Un problema que se acostuma a complicar pola cantidade inmensa de materiais e de información que hoxe está disponible en todas as redaccións, obrigando a realizar un amplo e intenso labor de selección de acontecementos e comentarios.

É imposible, por exemplo, falar da problemática da droga en Galicia sen referirnos ós alixos, ás incautacións que proveñen doutros países, mesmo ás posibilidades de cooperación entre as policía de diferentes Estados, ó intercambio de experiencias en mecanismos de integración social e de rexeneración, ós conflitos sociais que existen no país de orixe e a conexión de dramas humanos a longa distancia. Conflitos armados como o da guerra por Cósovo teñen un impacto inocultable na nosa sociedade: a participación de militares aquí nas operacións bélicas, a mobilización que se produce en sectores da opinión pública, o debate social arredor da lexitimidade da intervención, as iniciativas de acollida e integración entre nós de feridos, lisiados ou expulsados. Todo forma unha tupida rede que pode conectar a unha familia do concello máis pequeno e remoto de Galicia co conflito internacional máis grave do momento, e iso demanda adentrarse no coñecemento, na explicación, no entendemento do mesmo. Son, como afirma Furio Colombo, noticias que non nacen preto pero que teñen consecuencias próximas, que non se deteñen ante as fronteiras e constitúen o eco dos sucesos e feitos transnacionais, internacionais, ou ambas as dúas cousas á vez.

Apostar polo internacional debe significar esforzarse por comprender o mundo desde aquí, por incrementar naturalmente a sensibilidade da nosa sociedade arredor destes temas, pero non dun xeito uniformizador senón enfatizando tamén aquela identidade cultural e histórica, aquela clave que nos relaciona cos feitos como comunidade. A adaptación ó medio non soamente se aprecia hoxe no tratamento da información local, senón que pode e debe visualizarse na elección do tema, na forma de tratamento e de aproximación, na intensidade con que se aborda, na análise de feitos e sucesos internacionais que nos afectan ou poden afectar de xeito particular.

Importa neste sentido reivindicar especialmente a necesidade de fuxir da imitación mimética e sistemática de modelos profesionais doutros países, indagando e afondando nas propias demandas e necesidades, non como oposición por principio ou simplemente defensa numantina senón como unha obriga de enriquecemento e de modesta aportación á profesión. O máis adaptado á nosa sociedade é o mellor servizo e polo tanto cómpre efectuar unha reflexión nese sentido.

A función dos medios de comunicación, e en especial da prensa escrita, na adecuación da nosa colectividade ás novas coordenadas non é exclusiva nin excluínle, pero a súa influencia é importante e debe facer un esforzo por estar á altura das necesidades, por ir por diante, por tirar do carro do cambio de mentalidade e non recrearse pramenteiramente na satisfacción daquelas asentadas tendencias localistas que ás veces establecen fronteiras entre nós unha vez que se esvaíron as existentes co exterior. A prensa, como os demais medios de comunicación, deben poñer o seu grao de area para alentar ese proceso de cambio.

No momento actual, importa reforzar a súa condición asesora do público, orientadora de tendencias e non simplemente seguidista, en clave sensacionalista ás veces, populista outras, ou simplemente extravagante. Alonxado do espectáculo, o periodismo escrito debería observar a mellor faceta da televisión entendida non soamente como empresa guiada polo afán de beneficio senón coma servicio público. Manter criterios sólidos e practicar a coherencia sen renunciar a efectuar apostas vangardistas e de futuro en tempos de tanta vertixinosidade é unha aposta de rigor que debe resultar beneficiosa a medio prazo.

Gañar credibilidade e autoridade, algo tan esencial nun contexto como o actual de múltiple diversidade de opcións e de gran accesibilidade ós medios a través de mecanismos telemáticos, é unha cuestión sempre importante e que hoxe, como sempre, garda unha relación moi estreita co exercicio da independencia, pero tamén co deseño e realización de apostas estratéxicas que reforzan a validez e sentido da perspectiva do proxecto informativo.

Polo demais, se antes a independencia debíamos referila primordialmente ó feito de gardar distancias respecto do poder político ou económico, sempre acentuadamente localistas, hoxe ademais cómpre referirse ós grandes poderes da comunicación mundial que dictan a información e deciden o que é e non é noticia. Esa independencia resulta hoxe máis difícil de exercer por canto obriga a resolver con medios propios dificultades loxísticas de certa envergadura, sempre custosas para unha empresa que debe equilibrar a prestación dun servicio público cunha balanza de resultados económicos satisfactoria para os seus accionistas.

Por añadidura, pasan demasiadas cousas e existen demasiados datos e nesa maraña de confusión non é complicado perderse. Hai moita información disponible e de fácil acceso para moitos actores, pero nada pode suplir a necesidade de determinar os que serán os eixes prioritarios dunha determinada sección, as fontes prioritarias a utilizar, de capacitar e profesionalizar o persoal propio nun ámbito temático que, como xa quedou dito, resulta de gran transcendencia cara ó futuro. Resulta especialmente importante afondar na diferenciación entre periodista e analista, de xeito que se poida establecer unha complementariade operativa e de utilidade para o lector. No momento actual, as análises de todo tipo de materias resultan especialmente interesantes e necesarias e constitúen un factor de diferenciación que cómpre impulsar.

¿Responde a prensa galega a esta nova situación? ¿Pasa desapercibida a información internacional debido quizáis a un peso abafante da información local? ¿advirtense cambios de tendencia que permiten ser optimistas e concluír a existencia dunha maior atención ó exterior? ¿En que medida o tratamento da información internacional está pensada e elaborada en función dos intereses estratéxicos de Galicia? ¿Non existirá un seguidismo involuntario de axencias e escasa información sobre a realidade de países cos que Galicia mantén relacións económicas, culturais e comerciais de gran importancia e que a nosa sociedade descoñece? ¿En que medida necesitamos e podemos abrir camiño a unha información internacional que teña en conta as variables de maior interese para Galicia? ¿Como combinar equilibradamente ese fomento da atención ó exterior e o inocultable interese social pola información local? ¿ata que punto son conciliables e mesmo en que medida ese apego excluínnte condiciona as nosas expectativas?...

Estas son as cuestións elementais ás que tentaremos dar resposta con unha investigación realizada dende a óptica do lector interesado, do investigador e analista de conflitos internacionais, da persoa preocupada pola definición e vertebración dos intereses informativos e a súa vinculación coa presenza exterior de Galicia.

2. Aspectos xenéricos do tratamento da información internacional na prensa galega

Como non podía ser doutro xeito, a prensa analizada presenta en boa medida sinais de identidade, circunstancias e características que a asimilan á maior parte da prensa habitualmente definida como “rexional”, así como a comunmente entendida como do Estado, e mesmo nalgún caso, podíamos dicir, que do mundo. A prensa galega non é un testigo mudo e insensible á profunda renovación que globalmente afecta ó universo da comunicación e procura incorporar as novas tendencias e adaptarse á nova situación que está a emerxer.

Certamente, no ámbito da profesión e tamén na opinión dos expertos observanse con interese as modificacións en curso neste concreto panorama da vida económica e social, actualizando as tradicionais reflexións (liberdade, independencia, empresa e servicio público, etcétera) con novas preocupacións ligadas esencialmente ós procesos de concentración empresarial tan habituais nos últimos tempos neste sector, a incidencia das novas tecnoloxías ou o novo ritmo que está a imprimir o proceso de elaboración da información a todos os niveis e as súas repercusións no ámbito laboral (incremento

da precariedade, maior mobilidade, etc).

Existe globalmente conciencia da necesidade de seguir con atención a actual evolución, tamén moi rápida, no mundo da comunicación, tanto impresa como non impresa, e tamén unha certa interiorización dun discutible complexo de inferioridade para responder adecuadamente ós novos retos. A preocupación evidentemente é maior naqueles proxectos empresariais con vocación de expansión, de liderato, mesmo transcendendo o ámbito territorial da propia Comunidade; e máis resignado naqueles outros menos ambiciosos e centrados nunha modernización máis conservadora e fundamentalmente orientada a garantir unha supervivencia baseada no mimo e na preservación da súa base social lectora, no esencial de orixe e destino predominantemente local.

Se por unha banda, nin somos tan diferentes, nin, por outra, podemos permanecer indiferentes ás transformacións en curso, acumulamos dificultades de orixe que nos impiden “soñar” con competir con outros medios e grupos que visualizan proxectos e iniciativas fóra do alcance real da inmensa maioría dos nosos medios escritos e contan con recursos suficientes para levalos adiante, ben sexa de xeito autónomo ou ben establecendo alianzas de carácter estratéxico.

¿Realismo ou renuncia? Quizáis un pouco de ambas as dúas cousas, pero algo se está a mover en Galicia no mundo da comunicación e percíbese unha búsqueda de adaptación que moitas veces únicamente lle chega ó lector a través de alteracións do formato habitual do seu xornal ou da simple información de cambios operados nas súas estruturas directivas.

Nesa contextualización que advirte a existencia dun certo debate, dunha preocupación pola modernización, por non quedarse atrás e por ofrecer ó lector un medio á altura dos tempos en que vivimos, o tratamento da información internacional non pode estar ausente pois, en boa medida, é neste dominio onde mellor se aprecia unha parte tanxible e moi significativa dese cambio e constitúe polo tanto unha sección a potenciar.

Pero ¿de que situación partimos? Como elementos salientables destacaríamos os seguintes:

2.1. Medrou a presenza da información internacional na prensa galega

Sen dúbida é así. Dende o punto de vista cuantitativo é bastante apreciable aínda que para comprendelo cabalmente debemos tomar en consideración non soamente a propia sección de internacional, moitas veces inalterable en canto a número de páxinas, senón todas as demais, especialmente economía, marítima, galicia, etcétera. O maior protagonismo internacional, consecuencia dunha maior implicación exterior de numerosos actores locais e da influencia do internacional entre nós, reflíctese igualmente nunha maior consideración ou dignificación desta sección da información tanto entre os equipos directivos dos medios, os propios profesionais e, evidentemente, os lectores. En todo caso, parece evidente que estamos ante un proceso non rematado aínda e que debe experimentar saltos cualitativos de certa significación nos próximos anos.

Partindo desa apreciación xeral, cómpre significar tamén que existen grandes desequilibrios e diferencias según se trate dun ou doutro medio (mentres algúns como El Progreso ou El Ideal Gallego reducen a veces a unha única páxina a información propiamente internacional, outros como La Voz de Galicia poden chegar ata seis ou sete páxinas, aproximándose gradualmente a este espazo como habitual). Por regra xeral, os medios que adican pouca atención á sección internacional, tampouco incorporan moitas noticias relacionadas con esta temática nas demais seccións do xornal. O feito local, principio que da sentido ó propio proxecto, anula en exceso outros marcos de atención, obrigando ó lector interesado a satisfacer a súa demanda informativa acudindo a outros medios complementarios, por regra xeral de ámbito estatal.

Cómpre ter en conta neste sentido que existe un único diario de vocación auténticamente galega e con distribución garantida e efectiva en toda Galicia. Os demais xornais presentan unha faciana nitidamente local, se ben algúns con proxeccións territoriais a nivel da Comunidade que non cuallaron aínda suficientemente (Faro de Vigo, El Correo Gallego e O Correo Galego, esencialmente).

A importancia da atención ó local en Galicia é moi grande e por iso mesmo aínda cando esa vocación galega é manifesta, coexiste con diferentes edicións de ámbito local para dar satisfacción ás demandas e expectativas existentes nestesentido. Pero no seu conxunto cabe sinalar que a información internacional (e/ou transnacional) gañou terreo efectivo nosxornais, se ben non sempre atopa unha correspondencia equilibrada na dimensión estrutural interna dos medios quedeben acomodar a súa plantilla a eses novos procesos que en moitos casos vencéllanse con carácter prioritario á propia viabilidade última ou ó saneamento económico do proxecto empresarial.

Segundo se desprende das enquisas efectuadas, a principal razón desta maior presenza e maior atención ó internacional, radica non tanto nunha interiorización do cambio (que se traduciría no reforzamento das estruturas internas do xornal, na potenciación dos responsables desta sección e do traballo en equipo) como pola forza da noticia exterior que en todos os medios acada un protagonismo destacado, ó que non pode substraerse ningún medio informativo, con independencia do seu ámbito, orixe ou proxección.

A pregunta formulada ó panel de medios (integrado por profesionais en activo dos diferentes xornais obxecto do noso estudio) para que ofreceran unha puntuación nunha escala de 1 a 5 que ubicase a posición que ocuparía a importancia da información internacional para o seu xornal, as respostas máis optimistas (e excepcionais) levannos ó tres, pero a inmensa maioría coincide en atribuír unha posición inferior (2), amosando con nitidez o espacio que falta aínda por percorrer para equilibrar a importancia e transcendencia global do feito internacional e o seu reflexo nos medios. A mesma pregunta formulada ó panel de expertos coincide unánimemente no diagnóstico (2).

Resulta natural entón que esa maior presenza, salvo en contados supostos, se afronte de forma rutinaria, escasamente elaborada, e siga maiormente a técnica de acomodación espacial sen capacidade para propiciar elaboracións xenuinas (salvo que entre estas poidamos considerar poñamos por caso compartir espacio coas esquelas).

O panel de expertos consultados coincide unánimemente á súa vez á hora de sinalar que a incidencia en Galicia dos asuntos internacionais é pouco valorada como un asunto de importancia para a elaboración do xornal. A opinión nos medios é menos unánime se ben contrastando as declaracións coa situación real dos xornais podemos observar como a ausencia de infraestructuras específicas denota unha incapacidade operativa manifesta para abordar con sentido do rigor e un mínimo de continuidade esta problemática.

Cómpre salientar en todo caso que unha excepción a esta norma está moi dignidamente representada por algúns suplementos de Pesca/Mar que constitúen un magnífico exemplo das posibilidades que brinda unha elaboración informativa vocacionada para informar e orientar con sentido de país. Os aspectos exteriores son obxecto de constante atención na medida en que o futuro da nosa pesca e da nosa flota depende en boa medida de variables que fluctúan alén das nosas fronteiras e precisamos actuar nese marco irrenunciamente. Con independencia das carencias globais que poideran existir neste sentido, a existencia de sección diarias nesta materia ([La Voz de Galicia](#), [Atlántico Diario](#), [Faro de Vigo](#), [El Ideal Gallego](#)) ou suplementos informativos que son elaborados desde aquí (mesmo revirando a información servida por axencias) representan unha proposta a cultivar e imitar. Sería convinte en todo caso avaliar a oportunidade de abrir algúns horizontes e incorporar ás súas colaboracións a de especialistas en dereito marítimo, moi necesarios para comprender a dimensión e repercusións de moitos dos conflitos nos que se envolve a pesca galega, e tamén á opinión de expertos do veciño Portugal.

Non podemos esquecer que unha de cada catro toneladas de pesca que se xeran na Unión Europea ten a súa orixe na flota portuguesa ou na española e, dentro desta última, Galicia ocupa un lugar de primeira magnitude en canto a volume. Portugueses e galegos veñen pescando en caladeiros (Namibia, Terranova, Gran Sol, etcétera) que cada día presentan maiores dificultades ben sexa polo esgotamento biolóxico dos recursos, ou pola ampliación da soberanía ás duascientas millas marinas, e comparten por iso unha problemática común afrontando o futuro do sector como unha preocupación e un desafío a superar.

Se as nosas sociedades amosan solidariedades comúns (baste lembrar, por exemplo, a presenza en Vigo de Fernando Gomes, alcalde da cidade portuguesa de Porto, nas manifestacións desenvolvidas contra o apresamento ilegal do barco “Cabo Estai” pola armada canadiana) e as patronais, os gobernos, etc, procuran tender pontes de entendemento, os medios de comunicación farían ben en resaltar e potenciar toda esa engranaxe.

Finalmente, cómpre significar a ausencia da Administración pública e outras institucións galegas á hora de xerar informacións de proxección internacional. Tanto o panel de expertos como de medios atribúen un nivel escaso ou moi escaso á produción informativa deste ámbito. A maior parte das contadas noticias facilitadas polos gabinetes de

comunicación dos diferentes departamentos teñen escaso peso e moi relativa proxección política e por iso mesmo resultan pouco destacadas. Informacións de reunións, de viaxes, de contactos e visitas, etc, constitúen a maior parte dos seus contidos.

Se nos referimos ó ámbito municipalista, a tónica ven sendo a que se podía esperar, habida conta de que, por exemplo, a Federación Galega de Municipios e Provincias (FEGAMP) non conta con unha Comisión de Acción Exterior propia, a pesar de que os irmanamentos, as políticas de cooperación e solidariedade, etc, son contidos cada vez máis presentes na acción pública local. Individualmente considerados, tampouco os Concellos grandes acompañan o actual proceso creando Oficinas Municipais de Relacións Exteriores que, poñamos por caso, proxecten adecuadamente iniciativas como as desenvolvidas polo Eixo Atlántico ou a implicación en programas comunitarios de diversa natureza (medio ambiental, turística, etc).

Sería interesante propiciar mecanismos que facilitasen a confluencia dos intereses institucionais e informativos para facer comprender máis e mellor á nosa sociedade o sentido e a importancia do intercambio e a cooperación internacional. Neste sentido, non pode darse a mesma transcendencia ós contactos habituais mantidos entre institucións galegas e portuguesas ou ás actuacións que resultan da normal participación nas actividades comunitarias, que a iniciativas “diplomáticas” cargadas de simbolismo e que marcan ou poden marcar unha lexislatura.

Os medios de comunicación non soamente deberían explicitar certo seguidismo e acoplarse informativamente senón que, partindo desa visión ás veces confluente pero máis ampla e sen renunciar a ningunha capacidade crítica, podían aportar aproximacións previas (reportaxes sobre a situación dun determinado país ou rexión, sobre os vínculos existentes entre as respectivas sociedades, entrevistas a dirixentes políticos, etc) e diseminadas entre as diferentes seccións do xornal (sociedade, cultura, economía, suplementos, dominicais, etc) de xeito que todos poidamos comprender mellor o sentido último de calquer iniciativa institucional. Deste xeito contribuiríamos ademais a evitar esa case sempre falsa impresión social da inutilidade de certas iniciativas que unicamente serven para viaxar, pero que non aportan resultados concretos.

Esta dinamización por parte da Administración podería obrigar ós medios a modificar algúns patróns de conducta e propiciar unha reflexión de maior calado sobre a imperiosa necesidade de abordar o exterior dun xeito máis intenso porque informativamente incorpora cada vez máis actualidade e proximidade. Sen embargo, sería máis saudable dende o punto de vista democrático e profesional que, por propia iniciativa, os medios de comunicación despregaran as súas potencialidades neste sentido sen agardar a políticas de seducción dos axentes públicos.

2.2. Moi escasa utilización de correspondentes e xeralizado recurso ás axencias

Unicamente un medio dos analizados (La Voz de Galicia) dispón de correspondentes efectivos e permanentes en determinadas prazas (Bruselas, Nova York, Londres, Xerusalén). Cabe sinalar igualmente a redución experimentada neste sentido ó eliminar a corresponsalía existente na capital rusa. É a mellor das plataformas con que conta a prensa escrita en Galicia e, aínda así, evidencia con claridade as súas limitacións. Inclusive partindo da asunción de que por razóns económicas ou do tipo que sexa, non é posible ampliar o plantel actual abrindo outras corresponsalías, si procedería avaliar en que medida as áreas xeográficas definidas son as máis idóneas dende o punto de vista informativo xeral e en función das prioridades informativas de Galicia.

De entrada debe significarse esa importante concentración en Europa e Occidente, xustamente en puntos nos que a proliferación informativa é especialmente abundante. Trátase de prazas de evidente interese que Galicia, dende o punto de vista político, social e económico non pode ignorar de ningún xeito, e que polo tanto poden prestar un bo servicio. Dende o punto de vista informativo, tamén Xerusalén ten certo interese. Pero en ambos casos, cómpre sinalar que a abundancia de fontes informativas a través das axencias é notoria.

Bótase en falla en todo caso a inexistencia de corresponsalía permanente en Portugal, ben sexa en Porto ou en Lisboa. Ningún medio galego foi quen de abordar con rigor, seriedade e vontade de permanencia, a superación desta lagoa que, por exemplo, o Jornal de Noticias, de Porto, ten cuberta hai seis anos na nosa Terra, informando dende Santiago de Compostela, non soamente do que acontece en Galicia senón en todo o Estado. No caso galego, os diversos intentos realizados quedaron reducidos a meros esforzos coxunturais, mentres que o diálogo entre as dúas comunidades, o intercambio económico e empresarial, avanza a pasos axigantados, quedando reducido o espazo informativo a proxectos que escapan do ámbito diario (revista ECO e outros).

O mesmo medio destaca no recurso de enviados especiais para cubrir determinados acontecementos e conflitos

internacionais, amosando, con notable diferenza ós restantes medios, unha maior capacidade de reacción. Ademais, pode incrementar o seu potencial sumando recursos que poden estar á súa disposición ó participar de proxectos empresariais (aínda que non moi consolidados) de ámbito estatal (Diario 16).

Precisamente, un dos mecanismos de maior operatividade para facilitar a extensión (ou inauguración no seu caso) da rede de correspondentes consiste na potenciación de acordos de colaboración e intercambio con outros diarios, establecidos en ámbitos xeográficos de certo interese. Evidentemente, para a prensa “rexional” e ademais periférica, non sempre resultará doado acadar este obxectivo en condicións óptimas, pero cabe pensar que en determinadas áreas como América Latina, de incuestionable interese informativo para un medio galego e mesmo en Portugal, poderían concretarse vías de aproximación que culminasen feliz e proveitosamente para todos.

Un instrumento importante para avanzar neste camiño consiste na habilitación dunha liña de traballo (non necesariamente máis cargos e xefaturas) no organigrama directivo das empresas informativas para atender e potenciar as relacións exteriores da empresa, diferenciado, claro está, das relacións públicas internas. A existencia de vínculos históricos e culturais moi relevantes pode facilitar neste caso a consecución de acordos de cooperación, salvagardando o natural equilibrio de custes, con medios inicialmente máis reacios por estar situados nunha escala diferente e proporcional á súa dimensión.

Sería ademais unha oportunidade excelente para recuperar unha experiencia perdida e cultivada por escritores da nosa Terra vencellados ó galeguismo histórico que durante moitos anos publicaron artigos e colaboracións na prensa daqueles países, especialmente onde a presenza da nosa emigración era importante (Arxentina, poñamos por caso).

E a maiores aínda desa recuperación debemos situar en perspectiva a enorme potencialidade dos intereses presentes e futuros que nos ligan a certas comunidades como a latinoamericana a partir desa definición do valor estratéxico que lle otorgan tanto os colectivos empresariais como a propia Administración galega.

A inexistencia de correspondentes propios e, en moitos casos, de persoal especializado nas redaccións fai xirar a elaboración da información internacional arredor das axencias, sempre nun número limitado. Este recurso afecta claramente e condiciona tanto a elección da noticia como a forma en que vai ser dada a coñecer ós lectores e pode afectar á súa calidade na medida en que será difícil evitar que apareza desprovista de interese propio. A real ou aparente neutralidade (tanto val para aquí como para calquer outro lado) pode condicionar a súa utilidade e mesmo incidir no propio seguimento dunha noticia que unha redacción pode considerar de interese pero na medida en que non coincida co da axencia informante e se vexa soterrada por outras novas, pode dar lugar á súa simple desaparición.

Sería importante habilitar mecanismos que nos permitiran acceder a axencias relacionadas con aquelas informacións procedentes de áreas de certa importancia estratéxica para recoller de primeira man outros puntos de vista, outras visións e posicionamentos a respecto de problemas de carácter global, que poden facilitar unha mellor comprensión e entendemento. Dispoñer de acceso a axencias dalgúns países de América Latina polos que Galicia aposta (Brasil, Arxentina, Cuba, etc), países donde nos xogamos importantes investimentos e sobre os que cómpre proxectar unha relación sólida e fundamentada, permitiríanos presentar unha información distinta e quizáis máis adaptada ós nosos intereses.

Outro tanto podemos dicir dalgúns países africanos (Libia, Marrocos, Namibia, etc) e mesmo de Asia (a China, Taiwán), buscando fórmulas que permitan unha utilización compartida por parte de todos os medios e, chegado o caso, con apoio da Administración galega, configurando unha rede que nos permita centrar máis o enfoque da nosa atención. Cómpre sinalar ademais que o custe destas axencias non é por regra xeral moi elevado e a súa contratación, compartida ou non, mesmo a través dunha iniciativa impulsada dende a propia Administración, pode ser moi asequible mesmo para os medios con menos recursos económicos.

Outra vía complementaria consiste no establecemento de acordos con medios de prensa de similar nivel de determinados países para o intercambio de información e de experiencias. Presenta como vantaxe engadida o fomento da cooperación, abrindo horizontes mutuos de proxección de incalculable valor. Se partimos de identificar ós medios de comunicación como un referente social de primeira magnitude, o establecemento de fórmulas de cooperación entre medios de distintos países pode facilitar o estreitamento de lazos entre os diferentes pobos e os seus segmentos. Compartir información, compartir colaboradores e analistas, intercambiar experiencias de xestión, son contidos de enorme importancia pero nada comparado co investimento estratéxico que pode supoñer abrir fiestras en países lonxanos para dar a coñecer Galicia e as súas potencialidades.

2.3. A forte presenza de noticias e informacións mediatizadas ou procedentes de Estados Unidos

A prensa galega dificilmente pode evitar esta situación, tan característica de toda a prensa e demais medios de comunicación mundiais. Por forza, faise eco de canto suceso transforman en noticia as poderosas axencias informativas estadounidenses a través das súas grandes cadeas de televisión.

Case automaticamente, como un acto reflexo que non precisa maior reflexión, axencias e prensa escrita de todo o mundo sentense na obriga de recoller aquilo que o medio audiovisual transforma en atención instantánea e subseguinte demanda informativa inmediata do público. Esa demanda tamén conta e moito á hora de confeccionar o xornal.

En efecto, non ten o mesmo impacto mediático un accidente de varios trens na India con centos de mortos e feridos que un asasinato múltiple nun edificio de oficinas ou nun centro escolar de Chicago ou calquer outra cidade estadounidense. E mesmo, en ocasións, o primeiro suceso soamente chega a ser obxecto de noticia cando as axencias americanas o convirten nunha noticia universal a través da incorporación ó seu servizo informativo.

Cómpre sinalar en todo caso que a colonización informativa estadounidense non obedece a un plan maquiavélico destinado a abducir ó resto do mundo, nen tampouco a un especial servilismo dos profesionais dos medios de comunicación que dalgún xeito perciben a inevitabilidade ou a obriga de informar sobre determinados acontecementos que non poden ignorar porque forma parte dese capítulo da “demanda pública”, senón a algo máis plausible como o inmenso volume de información producido polas grandes empresas mediáticas dese país que anega literalmente as redaccións dos xornais, emisoras de radio e cadeas de televisión de todo o mundo. Os maiores medios con que contan os seus servizos e axencias fan que resulte especialmente difícil competir con eles.

Tampouco debe ser entendida a anterior afirmación no sentido de que todo ese volume informativo goce de neutralidade ou non incorpora matices que, en asuntos de importancia e transcendencia, propagan unha certa versión ou interpretación de fenómenos conflictivos favorable ós intereses e obxectivos dun determinado país ou unha determinada política. Sería inxenuo pensar o contrario. Resulta evidente que é moito mais coñecido o muro de Berlín que o muro que separa as dúas Coreas e que foi construído coa activa participación das tropas estadounidenses. Na memoria histórica e informativa de moitos cidadáns quedarán recollidos determinados episodios críticos vividos nos países do Leste nos anos cincuenta e sesenta, matanzas como a de Tiannanmen na China, pero outros dramas non menos auténticos como os vividos por numerosos países de América Latina que foron invadidos por tropas estadounidenses para liquidar a reximes hostís ou matanzas de cidadáns indefensos como as acontecidas en México ou Chile, dificilmente chegarán a formar parte dese paquete de vergoña universal da humanidade contemporánea.

A ninguén estraña entón que, por exemplo, mesmo na prensa galega, poida chegar a seguirse con maior interese e adicación as eleccións en Estados Unidos ou un escándalo Clinton-Lewinski, do que unhas eleccións en Portugal ou o transcendental debate a propósito da rexionalización no veciño país e que para Galicia tamén era especialmente importante; e iso explicaría tamén por que para a inmensa maioría dos galegos a identidade do Presidente de Portugal ou a natureza dos debates políticos no país veciño e irmán sexan grandes descoñecidos para o noso público, inclusive para aquel obxectivamente interesado.

Se non contamos con correspondentes propios, se usamos as axencias habituais, se non temos definidas as áreas de interese estratéxico-informativo para Galicia e non contamos con recursos alternativos que nos permitan acceder a fontes diferentes, resulta tremendamente difícil responder discriminadamente ós desafíos informativos e mais que natural practicar o seguidismo.

Mesmo actuar doutra maneira sen un período de adaptación mais ou menos longo podería resultar chocante para moitos lectores, na medida en que non “atope” na prensa aquelas informacións que son actualidade noutros medios, en especial na televisión ou na radio, ou simplemente as trate de maneira menos xenerosa ou sensacionalista.

Pero eses outros sectores, cada vez máis amplos, máis formados e máis activos, probablemente agradecerían unha certa “localización do internacional”, é dicir, que se aborde con atención e profesionalidade aqueles problemas que teñen a súa orixe en contextos exteriores de especial interese para Galicia.

Todos somos conscientes de que no mundo pasan demasiadas cousas e que resulta imposible recollelas todas nun medio

escrito. Tampouco resulta doado establecer marcos de competencia que en demasiadas ocasións producen arrepiño ó lector nada mais comprobar a observación diaria de toda a prensa e advertir que apenas existen diferenzas substanciais. Na práctica convirteuse a pluralidade de medios nun principio e nunha oferta carente de interese. A diferenciación do medio escrito tamén debe operar neste aspecto e gañará a confianza e o respecto do lector en xeral e sobre todo dese que importa máis porque inflúe e crea opinión. Por iso non se trataría tanto de transnacionalizar máis a información como de especializala e concretala en función de determinados intereses previamente definidos.

Cuestión distinta e de maior calado é se pode ser viable unha estratexia destas características nunha prensa como a galega sen que unha orientación idéntica se instale nos demais medios, en especial na televisión e na radio públicas. Probablemente, nun marco de asunción colectiva, uns poderían tirar dos outros.

2.4. Escasa utilización de Internet, tanto para obter información como para divulgala

A rede non é inimiga da prensa escrita. Sen embargo, a pesar diso, advírtense con certa frecuencia, temores, perspectivas de confrontación e, como pouco, unha concepción competitiva que minusvalora ou ignora as posibles complementariedades que poden establecerse. En boa medida, a orixe destas desconfianzas poden situarse na novidade dun medio que irrumpe con forza en sectores cada vez máis amplos da nosa sociedade e en especial naqueles máis dinámicos; na ausencia dunha reflexión contextualizadora do marco de coexistencia/competencia que establece este novo recurso que presenta as vantaxes do seu reducido custe, fácil acceso, amplo volume de información e a interactividade; nas carencias cognitivas, en suma, que proliferan aínda nalgúns redaccións acerca do perfil, significado e características básicas da rede.

Fronte a esa concepción ameazante da rede, produto en boa medida dun desconcerto comprensible pero que cómpre remediar canto antes, interesa significar aquí que pode converterse nun instrumento ideal para reforzar o xornal, incrementando a súa capacidade de difusión e de influencia, chegando ata lugares ós que hoxe non resulta doado chegar (mundo da emigración galega no exterior, por exemplo) e actuar como un aliado natural en moitos sentidos.

A rede brinda oportunidades inmensas para acceder a multitude de información de forma case instantánea. Conecta xornais, centros universitarios, de investigación, etc, todo un abano de posibilidades case sen límite que se presenta como unha das maiores virtudes da rede. Pero esa oferta, en moitos casos excesiva e case sempre confusa, pode constituir aínda un handicap importante para que navegar pola rede se convirta nunha operación relativamente fácil e proveitosa. A prensa escrita non debería ignorar nin ocultar as opcións que brinda a rede e cando se trata de ofrecer información internacional que ás veces inclúe biografías, mapas, documentación, etc, non sobraría incorporar un apartado específico sobre a rede onde se signifiquen aqueles enderezos que poden resultar especialmente útiles e complementarios para un lector interesado en profundizar.

En todo caso, o seu uso responsable, non para consumo individual senón para un medio de tanta repercusión como a prensa escrita, esixe a adopción de determinadas cautelas insoslaibables. En primeiro lugar, acceder á rede para captar información debe ser unha vía complementaria e non única, pois a información que se acade non gozará, na maior parte dos casos, de elementos de contraste e a súa utilización sen máis pode dar lugar a problemas. Precisamos pois efectuar un primeiro labor de peneira, de sistematización, de búsqueda, de aprendizaxe e de coñecemento de certas fontes para establecer un marco mínimo de garantías que nos permita acceder á rede en condicións razoablemente seguras.

Existen sitios que aportan fontes documentais, cronolóxicas, mesmo gráficas que producen poucas dúbidas e constitúen un referente de traballo importante. As webs de denuncia e mesmo a recepción das mesmas a través de e-mail esixe adoptar cautelas e requirir confirmacións no suposto de desconfiar da orixe.

O servizo de documentación de calquer xornal é un ámbito que se pode beneficiar longamente dos recursos instalados na rede na medida en que poida sistematizalos en función das aplicacións máis usuais. Renunciar a este capital inmenso é absurdo e toda orientación neste sentido facilitada por un xornal será ben acollida por ese lector que en caso contrario deberá proceder a unha búsqueda, cada vez máis laboriosa, debido ó propio crecemento da rede. Os marcos de colaboración entre empresas mediáticas e centros de investigación próximos poden facilitar a prestación deste servizo con importantes garantías e aforro de recursos.

En segundo lugar, debemos capacitar e especializar persoal adecuado nas redaccións dos medios para que o uso da rede se efectúe en condicións de mínima profesionalidade e maiores garantías para o público. Se navegar resulta fácil non

sempre o é identificar as fontes, contactar cos seus responsables, saber quen está detrás, dar continuidade ás relacións que se establezan ou perseverar na definición de mecanismos que aporten a fiabilidade necesaria.

A aplicación das novas tecnoloxías ó proceso de elaboración dos xornais non está suficientemente desenvolvido en Galicia. Baste como exemplo observar como a xeralización do correo electrónico soamente nalgunhas redaccións, que permite unha gran axilidade na comunicación, non está imbricado aínda en moitos casos no proceso material de confección do xornal obrigando a dar pasos atrás (volver a picar por exemplo) dificilmente entendibles nunha administración que se pretende moderna e eficaz. Evidentemente isto supón demoras concretas pero sobre todo impón a atención a unha serie de tarefas rutinarias e obsoletas que despistan doutros aspectos máis transcendentais.

A instalación dos xornais en versión dixital constitúe unha necesidade de primeira orde. Non todos os medios de prensa galegos están na rede e aínda non o está sobre todo o máis importante de todos eles. Trátase dunha asignatura pendente que debería acometerse á maior brevedade posible pois a súa ausencia perxudica non soamente a súa imaxe senón sobre todo as expectativas de normalidade e proxección da nosa sociedade. Os medos a experimentar unha baixa nas vendas por causa da instalación do xornal na rede non se confirmaron en ningún caso e moi pola contra cabe constatar sempre un elevado nivel de visitas á versión dixital.

De igual xeito que pode ser conveniente introducir en determinados casos algunhas referencias de webs que o lector poida visitar para afondar nunha determinada información, abrir espazos para o diálogo do lector coa redacción e cos colaboradores a través do correo electrónico é sempre aconsellable, asumindo, claro está, a voluntariedade dos partidarios de incluír os seus enderezos na prensa escrita.

Esa interactividade facilitada pola rede debe ser aproveitada ó máximo, sen medos, utilizándoa sen ataduras nen complexos para reforzar o propio proxecto mediático, tanto na súa perspectiva interna como no que atinxe a unha relación co lector de novo alcance.

2.5. Unha feble cultura internacional na maior parte das redaccións

Difícilmente podería resultar doutro xeito habida conta das características descritas anteriormente. Non quer isto dicir que os profesionais dos medios vivan de costas ó feito internacional. Nin moito menos. Individualmente considerados, todos eles saben ben que resulta imposible vivir a actualidade sen facelo mirando ó exterior e perciben como nos últimos anos todo vai a máis en relación á información internacional. Outra cousa é que instalados na profesión se dispoña das oportunidades necesarias para desenvolver a curiosidade, o interese e perseverar nunha especialización que resulta difícil dende o momento mesmo de acceder á facultade de xornalismo.

En efecto, a cultura internacional das redaccións é feble non soamente por imperativos estruturais das propias empresas informativas e o xogo imposto pola escala de prioridades do momento senón tamén porque dende a experiencia educativa a especialización en información internacional presenta lagoas importantes dificilmente salvables a non ser con experiencia, formación e oportunidades para ambas. Un capítulo como a aprendizaxe de idiomas, por exemplo, debe ser resolto polo alumno cos seus propios medios sen que dende o plan de estudos se habiliten respostas adecuadas.

Se as novas xeracións de licenciados son máis conscientes da importancia do internacional hoxendía e da necesidade incorporar unha dimensión máis profunda do feito exterior ás redaccións dos nosos medios de prensa, estaríamos en condicións de anticipar un mais que probable xiro ou reorientación de tendencias que a medio prazo podería resultar positivo. Sen embargo, se non muda a situación dende os propios centros universitarios, as esperanzas carecen de moito fundamento, mesmo a pesares do esforzo do profesorado e do alumnado.

O plano de estudos debe contemplar en maior medida esta necesidade. Alumnos máis sensibilizados e formados incidirían máis sólidamente nas redaccións no momento de incorporarse á vida laboral. E igualmente, á hora da realización das prácticas, empresas e universidade, deberían apostar por esta especialización contemplando vías de realización exclusiva e non compartida con outras seccións dos medios.

Cómpre salientar en todo caso que a consolidación dunha maior cultura internacional nos nosos medios de comunicación será mais progresiva e acertada se avanza na perspectiva de interconectala coas necesidades estratéxicas de Galicia como colectividade que debe posicionarse no mundo, tanto no ámbito político como, sobre todo, no económico. Neste sentido, é importante destacar a dispar resposta obtida do panel de expertos e de medios á pregunta sobre o funcionamento ou non do internacional como un mundo aparte en relación a seccións como Galicia ou Economía. Mentres os expertos coinciden á hora de sinalar a ausencia de nexos de conexión entre o internacional e as demais seccións, no

panel de medios a resposta é diametralmente oposta.

¿Falamos do mesmo? Probablemente exista hoxe dende o punto de vista do medio unha maior fluidez e intercambiabilidade entre o persoal das redaccións, facilitando unha maior conexión entre as diferentes seccións e o seu reforzamento mutuo en situacións en que o protagonismo dunha determinada noticia recae nunha ou noutra en función do seu carácter. En situacións de normalidade un equipo estable pode atender a confección de equis páxinas, pero debe ser ampliado con recursos procedentes doutras seccións cando o número de páxinas duplicase e incluso chega a máis en función dun gran acontecemento internacional (guerra do Golfo ou crise de Cósovo, por exemplo) que mesmo pode prolongarse por un tempo mais ou menos longo.

Esa transversabilidade interna existe pero máis difícil resulta afirmar que unha variable exterior, como concepto e como preocupación, conecta as diferentes seccións da redacción. Se así fose, no produto informativo poderían advertirse outras características e tendencias.

3. Características do tratamento da información internacional na prensa galega

No período obxecto do presente estudio puidose abordar a análise da información internacional en dúas situacións ben distintas, tanto pola súa dimensión como pola súa transcendencia. En efecto, a guerra por Cósovo, un feito internacional de primeira magnitude, achegounos a unha situación excepcional e permitiunos calibrar o nivel de resposta e de adaptación da prensa galega a unha crise internacional de gran proxección, mentres que nun período subsequente puidemos observar as grandes liñas de comportamento nunha situación caracterizada por esa normalidade informativa internacional na que tamén proliferan cada vez máis conflitos armados, se ben de menor envergadura.

É de sinalar que a prensa galega abordou este imperativo da actualidade non “ex novo”, senón con unha experiencia que en todos os medios se define como de gran impacto. Referimonos á guerra do Golfo que, unánimemente, se considera que marcou un punto de inflexión, de ruptura, todo un desafío para os medios escritos que debían compensar e acompañar o enorme esforzo audiovisual. Os efectos da guerra televisada no conxunto da opinión pública demandaban tamén unha maior capacidade informativa dos medios tradicionais. E houbo que responder impoñéndose novas esixencias, novos estilos nas redaccións dos medios.

Vista aquela experiencia ninguén desta vez pode alegar sorpresa. Máis aínda cando de entón a a hoxe a información internacional e a maneira de abordala mudou substancialmente, acelerouse a partir da definición dun novo contexto mundial que se viña modificando vertixinosamente. En definitiva, se o que pasa no mundo ven importando máis á opinión pública, tamén en maior ou menor medida esa nova demanda non deixa de producir efectos nas redaccións dos xornais que por regra xeral son sensibles a estas cuestións.

Cómpre ter en conta que, en maior ou menor medida pero con unha frecuencia cada vez maior, hoxe sucédense as crises a nivel internacional, moitas delas con implicacións armadas, e polo mesmo ten interese centrarnos na guerra de Cósovo para reflectir o estado da cuestión de cara a un futuro no que as posibilidades de reiteración son bastante grandes e no que, polo mesmo, podemos atopar ocasións para perfeccionar e mellorar a calidade informativa dos nosos medios.

Neste sentido, importa sinalar que a transformación dun conflito armado en obxecto de especial atención informativa depende directamente do nivel de interese que suscite para a comunidade occidental en que estamos integrados. Son moitos os conflitos armados existentes no mundo. Cada vez son máis, segundo se desprende dos múltiples anuarios de política internacional, tanto estatais como estranxeiros, pero son moi poucos os que acaparan a atención informativa de Occidente. En África, Asia, América Latina ou mesmamente no antigo espazo soviético desenvólense numerosas guerras de baixa intensidade, esquecidas, que unicamente chegan a primeira páxina cando as axencias informativas estadounidenses ou as cadeas de televisión as rescatan do anonimato en virtude das máis diversas razóns (económicas, xeopolíticas, secuestros, traxedias humanitarias, etc).

Ese volco informativo está asegurado cando Occidente como conxunto ou algún país occidental de certa significación, se implica directamente no conflito. Acompañando as forzas armadas van os medios informativos. O silencio, sen embargo, acostuma rodear a maior parte desas outras guerras esquecidas nas que probablemente se cobran moitas máis vidas humanas, se dilapida un inxente número de recursos e provocan hipotecas medioambientais que condicionarán para sempre o seu desenvolvemento. Unicamente as catástrofes, sexan humanitarias ou non, acostuman a alterar semellante

estado de cousas, e por iso mesmo case sempre con claras connotacións sensacionalistas que chegan a provocar grandes impactos no conxunto da opinión pública, motivando en boa medida o auxe da cooperación e a solidariedade non gobernamental.

3.1. A información en tempo de guerra

A información dunha guerra ou dun conflito armado de gran envergadura constitúe un feito internacional de enorme transcendencia. A información da guerra é diferente á habitual en primeiro lugar, por referirse a unha guerra e, en segundo lugar, porque as dificultades para desenvolver un labor informativo normal nese contexto son maiores na medida en que se restrinxe a entrada de xornalistas á zona do conflito, orixinando non poucos problemas para satisfacer as demandas informativas con un mínimo de garantías de solvencia e de independencia, evitando convertirse en meras correas de transmisión (como afirma Manuel Leguineche) das consignas emanadas dos Cuarteis Xerais militares para asegurarse o apoio e a comprensión da opinión pública coa guerra e os seus obxectivos.

Os problemas máis significativos detectados na análise do tipo de información facilitada polos medios de prensa en Galicia arredor deste conflito, poderíamos resumilos nos seguintes:

3.1.1. A contextualización da información

O da contextualización é un dos máis graves problemas da información internacional que ofrece a prensa galega na etapa analizada sen atopar en ningún medio unha resposta satisfactoria a esta carencia. Prima en todo tempo e situación un apego excesivo á realidade diaria, unha preocupación particularmente intensa por contar todo o que pasa, por recoller todo o rebumbio de noticias que emerxen arredor do conflito para intentar ofrecer unha información ampla, capaz de competir en dimensión cuantitativa con calquer outro medio, por exemplo de ámbito estatal. Mesmo nos momentos iniciais do conflito foron poucos os informes globais sobre a crise que aportasen as claves de diversa natureza que podían axudar ó lector a comprender un conflito de por si enormemente complexo e así percibido pola propia opinión pública.

Sen entrar agora a valorar as carencias da prensa do estado pois non é o obxecto deste estudio, se ben presenta en moitos aspectos lagoas semellantes á nosa, importa destacar que a primacía da obxectividade semella estar incorporada como valor supremo nas redaccións dos nosos xornais. Esa obxectividade, entendida como presentación dos feitos sen mais porque se entende que é a mellor maneira de expoñer os problemas, a priori sen tomar partido, adoece necesariamente da elaboración, indispensable no mundo actual, dun xornalismo explicativo e interpretativo no que á par dos feitos se favoreza a comprensión e o entendemento por parte do lector dunha realidade laberíntica por forza.

Esa obxectividade a que nos referimos ven mais definida polas carencias que polas virtudes. Debe ser entendida non tanto como radiografía exacta do estado dun conflito senón como ausencia de marco referencial que aporte as claves que favorezan a comprensión do lector. Ademais, o sentido normal da obxectividade queda sempre en cuestión na medida en que observamos como a prensa galega, sen asumilo expresamente en ningún editorial, toma claro partido pola comprensión da guerra, asume a lóxica da Alianza Atlántica e o Grupo de Contacto e aliñase claramente coa posición do goberno español.

Evidentemente, esa é unha posición lexítima e sempre respectable pero que debería expresarse con tanta nitidez como rotundidade nun editorial específico que, polo demais, non acostuma ser habitual na prensa galega pero que en casos como o comentado sería procedente para que o lector sexa consciente e coñecedor, sen necesidade deducilo polos propios medios, de cal é a postura do medio que está a mercar. Do contrario, as críticas son tamén perfectamente lexítimas.

O lector asiste a unha sucesión de noticias relacionadas co conflito a xeito de fervenza sen que por parte de ningún medio, salvo esporádica e puntualmente, se efectue un achegamento ás causas históricas das desavinzas existentes nos Balcáns ou aproximacións ás causas directas e inmediatas do conflito como por exemplo, mínimas análises do contido dos acordos de Rambouillet, reiteradamente citados como argumento do estoupido da guerra pero que ninguén chega a explicar e que ninguén tampouco se lembra de recuperar unha vez rematado o conflito.

A descontextualización, por exemplo, convirte en datos practicamente inservibles as informacións sobre número de baixas materiais e humanas en ambos bandos na medida en que se descoñece se son ou non representativas; ou suscita desconfianza cando se recollen asepticamente opinións de diferentes actores sen contrastar as súas afirmacións coa realidade, se a falsea ou a recorta, co que a información transformase ás veces nun elemento de confusión e non de

clarificación, involucrando ós medios na estratexia da guerra de cifras, natural entre as partes en conflito.

A carencia de especialistas é o handicap fundamental que deben sortear os medios de comunicación galegos para franquear ese reto marcado pola necesidade de prestar máis información (cubrir un maior número de páxinas, etc), de volcar o conxunto do xornal na atención desa noticia (internacional) sobre a que xira todo o protagonismo informativo, reforzando os equipos de redactores con medios humanos ben intencionados pero que non contan coa especialización necesaria. Voluntarismo e profesionalización non sempre se levan ben á hora de competir cos uns telediaros que tamén adican uns espazos temporais moi amplos á información da guerra.

En consecuencia, o lector non dispón de información suficiente para entender o conflito, a súa evolución ou o significado dunha simple noticia. E a prensa perde coherencia, desengancha na medida en que deixa aturrido ó lector con moita información sen contextualizar. Pode saber o que pasa, pero dificilmente vai dispoñer das claves precisas para entender o que pasa. De aproveitar un conflito desta magnitude para atraer o lector cara á importancia das cuestións internacionais, podemos, se non o facemos con rigor e con un mínimo de atractivo, arredalo dun espazo que non acaba de comprender e que, por renuncia, remite ós “entendidos”.

A contextualización é indispensable non soamente para entender o conflito, senón igualmente para comprender noticias concretas en toda a súa dimensión. Se por exemplo nun xornal se recolle que “solo el representante de IU, Willy Meyer, expresó su rabia e indignación y aseguró que la participación española viola la Carta de las Naciones Unidas (que mostró en la mano), la Constitución y los acuerdos del Parlamento” -información facilitada pola axencia Colpisa- pero non se explica nin se recolle o que din os artigos en cuestión, será difícil que o lector poida efectuar unha avaliación minimamente aproximada do desatino ou os visos de racionalidade da afirmación do señor Meyer.

Cómpre sinalar, a maiores, que esta é unha crítica formulada dende a perspectiva dun centro de análise e investigación internacional con clara conciencia de que, hoxe, a maior parte dos lectores saúda e agradece toda esa información ofrecida polos medios de prensa e que valora como ampla e equilibrada. Nunha recente enquisa, na que se lle preguntaba a un determinado colectivo acerca da sensibilidade existente en determinados sectores sobre a crecente importancia dos temas internacionais, a inmensa maioría destacaba o mundo da cultura e dos medios de comunicación. Socialmente pois, percíbese que os medios están en disposición de seguir o que acontece na sociedade internacional e que desempeñan un importante papel na sensibilización doutros sectores sociais. Un punto de partida excelente para dignificala en maior medida.

3.1.2. O problema das fontes informativas

Trátase dun dos inconvintes máis importantes á hora de informar sobre a guerra. Ningún medio galego contou con enviados especiais permanentes na zona e durante todo o conflito, especie de variña máxica que lles permitiría a obtención dunha información máis directa e o acceso a fontes máis amplas e plurais. Nese contexto global de mediatización da información a través dos portavoces e departamentos de propaganda da OTAN, naturalmente parte interesada e moi preocupada por garantir a uniformidade das mensaxes, e de absoluta carencia de consulta de medios de comunicación serbios de distintas tendencias, a nosa información resulta, en primeiro lugar, pobre, reducida, sesgada; e, en segundo lugar, uniforme, sen espazo para dar acollida a diferentes versións e posturas.

Dende a guerra de Vietnam, probablemente a derradeira en que os xornalistas, a veces pagando como prezo a propia vida, podían circular e informar libremente, sen estar sometidos ó control do mando militar, a lección foi aprendida. Aqueles corresponsais de guerra contribuíron de maneira moi importante a crear un sentimento crítico na opinión pública americana, facendo da información o principal aliado dos inimigos do exército estadounidense. Dende entón, todos saben que a información é un capítulo importantísimo en toda contenda e que non pode quedar sen control. Evidentemente, neste contexto, cómpre sempre relativizar as informacións facilitadas non soamente pola propia Alianza senón tamén por aqueles medios que informan dende a zona de conflito con limitacións e restricións impostas polo Alto Mando.

Esa ausencia de liberdade apenas foi obxecto de análise e/ou comentario durante todo o conflito e sen dúbida constitúe un elemento que a opinión pública debería coñecer, pois predomina a idea de que sempre estamos hoxe mellor informados ca nunca. E non sempre é así e mesmo en situación de conflito armado podemos chegar á conclusión contraria (lembramos as manipulacións informativas durante a guerra do Golfo, mesmo chegando a utilizar imaxes trucadas). O advirte algún artigo de Opinión (a firma de Rosa Paíno, en [La Voz de Galicia](#)) cando asegura que “la información que llega tanto de Belgrado como de las capitales aliadas es tan sesgada que dificilmente los árboles dejan ver el bosque. La guerra de propaganda parece tan letal como la de las bombas y siembra la confusión sobre aquel que

quiera saber lo que realmente está ocurriendo".

Pero por riba dese problema global e que polo mesmo afecta a todos os medios sen exclusións, cómpre observar que a través da información ofrecida polos medios galegos resulta imposible achegarnos ás diferentes sensibilidades e posicionamentos existentes no seo da propia sociedade iugoslava a propósito da guerra, reducidos na maior parte dos casos a testimonios aillados e de dubidosa representatividade. Ademais os medios galegos non contan con mecanismos establecidos e consolidados de intercambio con outros medios que lle permitan ampliar a cobertura informativa e ofrecer maior pluralidade noutros dominios, especialmente en materia de expertos e especialistas.

Non dispor de correspondentes ou enviados especiais limita enormemente as posibilidades informativas e obriga a adentrarse por sendas resbaladizas. Así, algúns medios recababan a opinión de cidadáns iugoslavos ou albaneses residentes en Galicia elevando o seu punto de vista a unha cuestionable cualificación ou representatividade dificilmente atribuíble, non soamente por razón da súa profesión senón sobre todo porque, como recoñecían eles mesmos, vivían prudentemente distanciados dunha política como a balcánica, de por si tradicionalmente enrevesada e que dende o exterior resulta difícil de seguir.

Este recurso, complementado coa recollida de opinións de galegos que residen ou residiron en Belgrado cumpre unha función idéntica que permite encher paxinas de información relacionadas co conflito pero que pouco poden axudar a unha mellor comprensión do mesmo se non aportan puntos de vista cualificados ou representativos. Son medios en todo caso cos que se pretende suplir a inexistencia de correspondentes ou enviados especiais na zona e conducen á sobrevaloración de opinións sempre respectables pero informativamente cuestionables.

Estar no lugar dos feitos ou nas súas proximidades, desprazarse por algunhas chancelerías onde se vive con particular interese a evolución dos acontecementos (Alemaña, por exemplo), pulsar o estado da opinión pública e de certos movementos sociais de carácter e tradición pacifista (Os Verdes) e preocuparse de recabar opinións singulares, a través de entrevistas que sempre introducen dinamismo na información (por exemplo, das Mulleres de Negro), podían enriquecer e pluralizar a información.

Por idéntica razón os medios galegos asumen por necesidade como informacións propias as facilitadas pola Alianza ou algúns gobernos, fontes todas elas institucionais que ofrecen unha determinada versión sobre a guerra e a súa evolución. Mesmo cando se recorre a recoller a opinión de segmentos sociais de certa relevancia como a intelectualidade, o abano non sempre é ben elixido e mesmo nalgún caso pode calificarse de pintoresco, gardando pouca relación o sentido das respostas cos titulares (afirmase nalgún caso que os intelectuais fan un chamamento contra a traxedia bélica, mentres que algúns censuran os bombardeos e outros non, ben de maneira ambigua ou simplemente expresando o seu apoio á actuación aliada).

Na búsqueda de informacións non se garante tampouco unha certa simetría ou ecuanimidade se temos en conta o espacio adicado a entrevistas concertadas con representantes diplomáticos dalgúns dos estados en conflito. As entrevistas publicadas, por exemplo, co embaixador iugoslavo en Madrid non gardaban proporción ningunha coas realizadas, poñamos por caso, co embaixador albanés ou mesmo co embaixador español en Belgrado e logo residente en Budapest. Se o medio non está implicado na dinámica da guerra carece de sentido minusvalorar ou ocultar as razóns e argumentos dalgunha das partes, neste caso e principalmente, a parte serbia. En principio, esa obxectividade que atende a todo o minucioso debería atender tamén ás necesidades dunha opinión pública que debe coñecer todos os puntos de vista mesmo para estar en condicións de criticalos.

Por outra banda, a inexistencia de correspondentes, enviados especiais e mesmo de xornalistas especializados no conflito impide captar ás veces a transcendencia de determinados feitos ou simplemente enterarse deles. Noticias que na prensa estatal son obxecto de atención e reflexión, aquí poden ser comentados como tema menor ata que, por reacción, son incorporados a renglón seguido como feito significativo.

A radio e a televisión semella ser fonte ás veces de noticias que permiten suplir as carencias dos propios medios (como algún titular que da conta do precipitado regreso a Moscova do primeiro ministro ruso, Evgueni Primakov, sen que na información se lle adique unha soa liña) ou transformanse as declaracións ou testimonios recollidos de persoas que nalgún momento estiveron na zona, en reportaxes que confunden ó lector na medida en que da a impresión de que se está no lugar do suceso cando esto non é certo.

A conclusión de todo este proceso conducenos a unha certa simplificación porque elude o tratamento da complexidade en base a colmar de informacións unha ecuación previa na que ven determinado quen é o bo e quen é o malo, e da por feito

que existen razóns para xustificar as cuestións de fondo (a intervención militar, a liquidación política de Milosevic, etcétera). Para os medios de prensa galegos e cos escasos medios con que conta para esta tarefa, resulta un desafío inmenso estar á altura das esixencias informativas en condicións dignas e cómpre valorar algúns esforzos.

Os medios de prensa sen embargo deberían de evitar caer nesa estratexia na que a información resulta claramente seducida pola propaganda e garantir certa independencia e capacidade de manobra para responder ás demandas dun lectorado plural que esixe coñecer a situación real e non a imaxinaria, deducida en función das necesidades dos laboratorios estratéxicos dos gobernos ou das alianzas militares, formarse en definitiva a súa propia opinión e actuar en consecuencia. Non sentirse manipulado é unha sana necesidade humana que os medios poden contribuir a afortalar en momentos como este.

3.1.3. A asimilación acrítica

A prensa galega incorporase sen conflictividade nin identidade propia a todo o vocabulario presente no conflito e que é compartido pola práctica totalidade dos medios de comunicación obedecendo unha consigna clara: conseguir a simplificación necesaria para que o groso da opinión pública poida identificar as partes e, con independencia das posicións que defendan, de que lado debe estar a maioría.

O uso dunha interesada lingoaxe vai facilitando a realización desa tarefa. Así acontece, por exemplo, coa caracterización de Slobodan Milosevic como un poderoso político iugoslavo, como caudillo nacionalista, como dictador, sempre á marxe da súa condición de Presidente, mal que ben, elixido democraticamente polos seus cidadáns en reiteradas confrontacións electorais.

Outro tanto sucede co diferente tratamento dado ó líder moderado albanosóvar, Ibrahim Rugova, antes e despois da súa entrevista con Milosevic, hábilmente difundida por este a todo o mundo nunha manobra que desconcertaba ó cuartel da Alianza. Da noite para a mañán, Rugova pasou de ser o máximo representante do seu pobo e elevado á condición de case heroe a un simple político ou independentista moderado, negando todo valor e transcendencia ó acordo asinado por ambos os dous no que se solicitaba o inmediato cese dos bombardeos da OTAN. Dende entón non era máis ca un individuo sen lexitimación representativa ningunha.

Unha mostra máis salientable aínda pode ser o tratamento da UÇK como unha guerrilla (movemento armado con certas connotacións románticas) e non coma un grupo terrorista que pretende a destrución do Estado, é dicir, que recorre ó emprego ilegal da violencia para obter unha finalidade política. Rara vez se lles chama separatistas, denominación que, de certo, provocaría rexeitamento na opinión pública. A maiores, as tropas federais do exército iugoslavo son englobadas na denominación de “ultranacionalistas serbios” cando, en teoría, estarían cumprindo con maior ou menor fortuna co seu mandato constitucional. A esaxeración é tan disparatada que desgraciase a si mesma.

Ademais, mentres no bando albanosóvar se diferencian as posturas da UÇK e da Liga Democrática (Rugova) chamandolle a cada partido polo seu nome, na parte serbia non hai semellante esforzo para apreciar os matices nin expresar a mais elemental solidariedade con esa oposición que dende hai anos vense opoñendo lealmente ás políticas xenófobas do Presidente serbio.

A estes patróns de conducta que se poden observar case uniformemente na prensa galega, na estatal e moi probablemente tamén na europea e internacional, habería que sumar a proliferación de eufemismos tan exitosos como os “danos colaterais”, incorporados de inmediato á lingoaxe periodística para evitar mencionar a morte de civís. Mesmo o peregrino esforzo por disimular a existencia dunha guerra pura e dura utilizando eufemismos como “operacións armadas” e expresións similares (campaña de la OTAN, intervención, crisis, etcétera) que contribuían a dulcificar un feito dramático ante unhas opinións públicas por principio amantes da paz e da non violencia.

Acostúmase, por último, un diferente tratamento (en canto a inclusión, selección, xerarquización e distribución) de temas nos xornais deixando traslucir unha certa intencionalidade do medio, favorecendo o tratamento das informacións positivas para o campo aliado, otorgándolles un lugar de privilexio e minimizando aquelas outras que as contradin ou que poden inducir ó lector a unha posición máis distante e menos comprometida coa causa que se defende.

Exemplo paradigmático do que dicimos é a observación do dereito de guerra, descoñecido pola opinión pública. Era sabido que o bando aliado non o estaba respectando rigurosamente, pois no parecer de moitos especialistas non se tivo en conta a legalidade internacional para acordar os ataques. E sen embargo salientouse o trato dispensado polos serbios ós prisioneiros, calificando a súa actuación de violacións dos dereitos humanos, ignorando que a propia guerra é

contradictoria con eles e que o dereito morre con cada mísil que se dispara. Inclusive durante algúns días denunciouse a existencia de campos de concentración, en base a rumores non confirmados, nos que as tropas serbias retiñan a cidadáns albanocosovares.

3.1.4. O enriquecemento do espacio de opinión

Respecto da opinión, as empresas, aínda sen efectuar pronunciamentos explícitos, apoiaron a acción aliada tal como se desprende dos numerosos artigos de redactores de plantilla que van nesa dirección e igualmente pola selección de colaboradores que, con contadas excepcións, apuntan na mesma liña.

Por outra banda, no que atinxe ó abano de firmas e colaboracións cómpre establecer diferencias en canto ó esforzo de cada un dos medios que se ben está caracterizado por unha maior presenza de artigos relacionados co asunto, algúns de colaboradores asiduos e outros non, presenta no caso do diario coruñés La Voz de Galicia, un panorama significativamente distinto e seguido a gran distancia polos demais. Como novidade a descatar esa presenza diaria dun analista especializado, incorporado ademais con exclusividade.

Pero aínda así cómpre destacar que o abano podería ser moito máis amplo, máis plural e diverso, e ademais de incorporar voces de aquí, sempre resultaría interesante ofrecer o contrapunto de analistas doutras latitudes que evitarían probablemente reiteración de argumentos permitindo facerse con unha visión máis completa dos puntos de vista suscitados pola guerra. Polo demais, conséntase un recurso xeralizado ós textos servidos por axencias que con independencia da validez dos seus contidos, debilita a calidade do esforzo editorial.

Unha mención específica merecen as viñetas dos debuxantes das diferentes cabeceiras que en numerosos casos aportaron a súa diferente sensibilidade, a modo de versión irónica e crítica, por veces caústica, sobre o sentido da guerra.

3.1.5. A presenza do sensacionalismo

O sensacionalismo é outra das constantes practicamente en todos os medios de prensa analizados, se ben nalguns casos mais agravados que noutros. Os titulares chamativos, os enunciados alarmistas son especialmente queridos en La Voz de Galicia, mesmo que ás veces non garden coherencia interna cos textos. Así un día asegurase que o conflito se estende a toda a rexión dos Balcáns (simplemente por existir pequenos roces entre tropas da OTAN e as federais ou puntuais invasións do espacio aéreo macedonio); outro dase conta da apertura de campos de concentración para utilizar ós albanocosovares como escudos humanos ou para ser executados, sempre sen confirmación ningunha (outros medios falan simplemente da existencia de sospeitas). Os titulares son implacables e revelan unha indisimulable inclinación ó alarmismo, sen deterse a confirmar nin a valorar a magnitude do impacto na opinión pública.

Outro tanto pasa coas cifras. As diferencias en canto ó número de refuxiados ou de falecidos baralladas por un ou outro medio e mesmo en diferentes apartados dun mesmo xornal e nun mesmo día, provoca unha enorme confusión. As diferencias alcanzan a máis de 100.000 persoas, restando fiabilidade á información e cuestionando a coherencia dos propios medios. Non se trata dun problema menor pois estas cifras utilízanse durante todo o conflito como argumento para evidenciar a magnitude da catástrofe humanitaria e xustificar a imperatividade da intervención aliada.

3.1.6. Algunhas carencias informativas evidentes

Ao igual que acontece en cabeceiras con moitos máis medios e recursos, na prensa galega advírtense no tratamento da guerra por Cósovo, algunhas lagoas significativas que importa destacar porque se trata de aspectos que ou non foron obxecto de atención ou esta foi moito menor da realmente necesaria.

Botouse especialmente en falla a realización dunha análise ou caracterización do significado desta acción calificada oficialmente como unha intervención humanitaria, en relación coa súa xeralización (dereito de inxerencia universal) como fórmula ou aviso a navegantes para a solución de moitos outros conflitos semellantes nos que as violacións dos dereitos humanos representan unha constante sangrante.

Se no seo da opinión pública existía certo escepticismo e mesmo desconfianza sobre a verdadeira natureza da intervención aliada, importaba reflexionar sobre a xenuidade do conflito, indagar nas razóns que impoñían aquí unha determinada vara de medir, evidenciar a natureza última da decisión das grandes potencias occidentais, tradicionalmente reacias a implicarse en accións militares a non ser que os seus intereses, xeoestratéxicos ou non, lle impoñían unha

conducta de maior compromiso. En definitiva, que fai a Cósovo diferente dos demais conflitos semellantes.

Carecimos tamén dun mínimo de atención á determinación de se estabamos ou non en guerra, cuestión máis fonda que a meramente semántica. No desenvolvemento da acción armada, a OTAN convertíase nunha especie de “país armado ficticio” con portavoz civil e militar e un poder delegado por parte dos países integrantes da Alianza. Era a OTAN quen estaba en guerra con Iugoslavia pero non daba a impresión de que o estiveran os estados que forman parte da Alianza. Sen embargo, unha situación é dificilmente comprensible sen a outra. Dende outro ángulo ¿podemos falar de guerra ou debemos falar de operación de castigo cando soamente existen ataques dunha das partes, sen apenas reacción do país atacado?

E, por outra banda, se efectivamente estabamos en guerra non sobrarían interrogantes sobre o respecto ós mecanismos legais e procedimentais contemplados pola normativa vixente en orde á declaración de guerra. Ben é verdade que semellante aspecto foi obxecto de atención informativa en relación con determinadas iniciativas cidadás na orde xurisdiccional e mesmo de debate en sede parlamentaria, pero perdimos unha ocasión excelente para evidenciar ante a opinión pública a complexidade da situación internacional actual que posibilita que un país e mesmo varios poidan estar en guerra de xeito tan impersoal, sen vivila como propia, a través desa transferencia de poder militar a unha organización de carácter supranacional na que evidentemente participaban soldados españois.

Outro elemento interesante e sobre o que se pasou con pes de lá é o relativo á caracterización da UÇK nun país onde a utilización da violencia para conseguir fins políticos de carácter independentista merece a inequívoca e practicamente unánime denominación de terroristas. Sen explicar en ningún caso por qué, a prensa, igual que outros medios de comunicación, asimilou as forzas armadas da UÇK con unha guerrilla libertadora, comprometida coa defensa a ultranza dos dereitos e intereses dunha nacionalidade oprimida.

Segundo o contexto, protagonistas similares son defensores da liberdade ou dogmáticos negadores da mesma. ¿como é posible que o líder dunha guerrilla que practica a violencia contra un Estado recoñecido internacionalmente pode ser recibido no cuartel xeral da OTAN? Trátase sen dúbida dunha polémica moi diferente da relativa ó recoñecemento dos dereitos do pobo cosovar.

Por outra banda, careceuse de información fiable acerca da composición, integrantes, familias políticas, orzamento, pasado, etc, da UÇK, alimentando a idea de que se trataba dunha formación alargada e financiada por occidente aproveitando o caos reinante na veciña Albania. Pasouse por alto ademais un elemento substancial do seu programa político, isto é, a reivindicación do territorio macedonio poboado por cidadáns albaneses e o seu propósito de proclamar a Gran Albania, para unir a todos os albaneses de Europa central arredor de Tirana.

Tampouco chegamos a coñecer nunca os custes da guerra (aínda que algún medio proporcionou cifras estimativas do seu custe para España), un elemento importante que propiciaría non poucas reflexións cidadás arredor da necesidade de implementar unha cultura de paz que actúe de forma preventiva sobre os sufrimentos da humanidade. Non se discute o prezo da guerra pero si o excesivo custe dos medicamentos ou o orzamento ordinario da ONU (en 1998, de 1.320 millóns de dólares) a quen se acusa de destragar o diñeiro (?)... E qué dicir das potencias que participan no conflito e que asentan no seu territorio a determinadas empresas que convirten a guerra nunha excelente máquina publicitaria para promover os seus produtos de última xeración (avións invisibles B-2, helicópteros Apache, etcétera). O custe de un so aparato B-2 ascende a 2.100 millóns de dólares, case o dobre do orzamento de Nacións Unidas.

Outros elementos de interese que, como os anteriores, nalgún momento puideron ser reseñados ou abordados por articulistas ou expertos sen adentrarse en fonduras, pero nunca obxecto de reportaxe que moitos calificarían de interese público, podían ser, a título de exemplo: a importancia do factor relixioso e en que medida as relixións tamén forman parte do conflito entre as comunidades ou simplemente se trata dun elemento cultural, subliminal, pero sen incidencia real na súa dinámica evolutiva; como no aliñamento das potencias externas con unha ou outra comunidade, tamén se adiviña o peso do factor relixioso e cultural, aproximando estrañamente a algúns países (Rusia e Grecia con Serbia, por exemplo).

Igualmente carecimos dunha maior reflexión sobre as diferentes posicións e matices existentes entre os Estados da Federación iugoslava (Serbia e Montenegro) e no seo das súas forzas políticas e sociais, e nos segmentos pacifistas dunha sociedade civil que leva resistindo as inercias do poder dende 1991 e que polo tanto deberían de gozar dun profundo recoñecemento colectivo e institucional.

Non estaría de mais proceder tamén á realización de estudos comparativos sobre que podería acontecer nalgún país de Europa ou do mundo, depende en que coordenadas e sistema político, se un problema similar se chegara a producir. Por

exemplo, que pasaría se un länder alemán reclama a súa independencia de Bonn e en que medida a inexistencia de hábitos e fórmulas democráticas pode determinar a inevitabilidade da confrontación.

Apenas se reflectiron as diferentes posturas existentes no seo da propia Unión Europea e da Alianza Atlántica ou en que medida interpretaron a guerra as grandes correntes ideolóxicas: dende as posicións comunistas, socialdemócratas, a chamada terceira vía, ata os cristianodemócratas.

Son temas de interese que se apartan do que habitualmente é reiterado polas axencias e por todos os medios de comunicación que uns a outros se repiten machacona e insistentemente sen que ninguén semelle atreverse a pensar, a elaborar un discurso orixinal, a ofrecer claves ó lector que lle permitan obter unha visión mais acorde coa complexidade do asunto que se pretende abordar e que se ve sepultado literalmente por un senfín de informacións.

Soamente cando esa abrumadora información se peneire e se entregue ó lector de forma sistematizada e explicativa, podemos falar de que informamos e máis.

3.2. O internacional en condicións de normalidade informativa

Evidentemente, o tratamento da información internacional en condicións de normalidade, é dicir, en ausencia dun acontecemento grave e persistente no tempo, resulta sensiblemente diferente á situación tratada anteriormente e marca mellor a pauta da preocupación existente nas redaccións das distintas cabeceiras arredor desta problemática e do nivel de atención que se lle presta. Sen embargo debemos ter en conta que non se poden establecer fronteiras nin observar as dúas situacións como compartimentos estancos nin moito menos.

Cada gran conflito deixa a súa pegada. Así aconteceu coa guerra do Golfo, en 1991, que marcou sen dúbida un punto de inflexión tanto na atención e no interese da opinión pública como na capacidade de adaptación ás novas esixencias dos medios informativos. A cada gran conflito pode medrar a percepción da necesidade de afrontar este capítulo en circunstancias máis favorables, de xeito que as lagoas advertidas nun caso puntual poden ser corrixiadas no seguinte. Nas entrevistas mantidas con representantes dos diferentes medios puidose constatar ese parecer, e naqueles casos en que o informante estimaba que, en efecto, o interese do lector polas informacións internacionais, foi a máis, apreciábase unha relación directa desa observación co rebumbio orixinado pola Guerra do Golfo.

Cuestión distinta e máis discutible é que ese maior interese se traduza nunha maior lectura da sección na prensa escrita ou simplemente na prestación dunha maior atención ós informativos televisivos. Idéntica valoración e cuestionamento se formulaba dende o panel de expertos. Pero en calquera caso a propia modificación do formato habitual dos informativos televisivos obriga ós medios de prensa escrita a “facer algo distinto”, a responder de modo propio a ese reto.

En suma, pois, cabe advertir e salientar que únicamente un feito internacional pode provocar hoxe unha convulsión informativa desta magnitude e obrigar a revolucionar todo un medio de prensa, cada vez con máis asiduidade. Difícilmente pode acontecer algo similar noutros dominios (quizáis unha campaña electoral pero solucionase con cadernos monográficos). A diferenza substancial atópase na previsibilidade ou non do que vai ser noticia. Non falamos de aniversarios ou de citas acordadas. Unha crise internacional pode saír de control en calquer momento. Difícilmente tamén podemos atopar na sección de nacional ou de economía acontecementos que motiven semellante cambio pero, con seguridade, os seus equipos de redactores estarán máis rodados para afrontar as novas necesidades que suscita.

3.2.1. Un espacio para a información internacional

Todos os xornais estudados conteñen no seu interior un espacio propio e diferenciado adicado ao internacional, aínda que esa sección pode ter, e de feito ten, denominacións diferentes segundo o xornal (Internacional, Mundo, Extranjero, etc) e a súa ubicación no periódico varíe (unhas veces a seguir de “Opinión” e maiormente despois de “Galicia” e “España” e mesmo ás portas dos “Deportes”). A priori, a secuencia previsible de seccións, en función da importancia atribuída á información local, sería: Local, Galicia, España, Mundo, pero cada cabeceira impón o seu propio ritmo e esquema. En ningún caso a información internacional é a primeira páxina coa que nos atopamos ó pasar a portada (a dúas ou a tres). Quen mais se aproxima é o diario El Correo Gallego que leva esta sección á paxina cinco. Nos piores casos lévanse os temas internacionais ás noticias de última hora, mesturadas a xeito de “poutpourri” con outras de natureza diversa (sucesos, curiosidades, por exemplo) e mesmo complementando as esquelas do día.

Non se renuncia pois á presenza do internacional nen moito menos se ben é certo que dependendo da vocación do xornal

o espacio que se lle adica é distinto. O espacio adicado acada unha media global de 2 páxinas e media, ascendendo a cinco-seis no xornal que máis espazo adica á sección de Internacional (La Voz de Galicia) e seguido de El Correo Gallego e O Correo Galego, Faro de Vigo e La Región con tres, e El Progreso e de El Ideal Gallego con unha. Naturalmente, en situación de conflito esa reserva media pode chegar a dobrarse nalgúns deles de forma proporcional, ó igual que acontece cando xurde un conflito internacional de certa proxección que esixe unha atención máis sosegada obrigando a efectuar ampliacións de espazo mais limitadas. Pero existen, tamén neste aspecto, diferencias moi importantes entre uns e outros.

Quereuse dicir con isto que abordar a noticia é un preocupación constante de todos os medios de prensa, procurando abarcala en toda a súa dimensión. Se esa noticia é internacional repercute inmediatamente no tamaño da sección e na habilitación de recursos por parte dos medios para cubrila con maior extensión e profusión, volvendo á situación habitual unha vez a noticia perde interese. Existe unha relación directa entre a consignación dunha noticia internacional en portada e o seu destaque nas páxinas interiores. É un feito positivo esa presenza, cada vez máis habitual, en portada dalgún acontecemento exterior, ben sexa directamente, con titular e fotografía, ou simplemente no sumario do día, se ben cómpre sinalar que na maior parte dos xornais a ausencia do internacional en portada é notoria e pola contra nalgúns, os que máis atención prestan a esta temática, constátase o feito inverso: neles, en maior ou menor medida, o internacional é noticia de portada con certa asiduidade.

Se comparamos, por outra banda, a dimensión espacial do internacional con outras seccións importantes como “economía”, observamos que é practicamente similar, mesmo nalgúns ocasións con un saldo favorable para a primeira. A maiores cómpre sinalar que, en maior ou menor medida, todos os xornais galegos recollen unha presenza dos aspectos relacionados co exterior nas diferentes seccións (Galicia, sociedade, cultura, economía, etc) podendo atopar nelas informacións “transnacionais” ou novas que atinxen directamente á presenza ou ás relacións de Galicia co mundo.

A presenza de publicidade na sección é un feito comprobado pero sen que poida afirmarse con rotundidade que o internacional é un espacio menor que se pode sacrificar con prioridade respecto a outras seccións cando a demanda publicitaria presiona. Neste sentido, cómpre sinalar que non se pode acreditar que exista un comportamento que atribúa a condición de segundo nivel do espacio internacional dende o punto de vista da redacción. Mesmo podería concluírse que a publicidade é moito menor aquí ca noutras seccións, quizáis porque na percepción do contratante da mesma está interiorizada a convicción de que se trata dunha sección pouco lida e polo mesmo sempre lle interesará mais levala a outras e amosará a súa disconformidade cando se ubica aquí. A fin de contas, publicitarse leva implícita a intención de chegar ó maior número de persoas. Pero tamén se constatou que existe un menor peso da publicidade na sección cando existe un conflito importante que obriga ó xornal a facer un maior despregue de medios e a rotular como subsección. Cabe imaxinar entón a existencia dun certo equilibrio entre a demanda dos anunciantes e as necesidades e criterios das propias redaccións.

Así pois, cabe sinalar que, por regra xeral, existe unha sensibilidade cada vez maior nos medios galegos para atender ó internacional dende unha perspectiva xenerosa, pero non tanto polo feito de que sexa o internacional como espacio informativo propio a potenciar, como polo de ser noticia de impacto, asunto de primeira páxina, obxecto de atención prioritaria por parte de todos os medios, escritos e non escritos. É a noticia o salientable, e polo mesmo, idéntica resposta podería producirse no caso dunha calamidade ou acontecemento que sería obxecto de atención por outra sección (economía, sociedade, etc).

Esa capacidade de adaptación á noticia non atopa, sen embargo, o correlativo profesional ó non dispor os nosos medios de persoal especializado nin recursos suficientes (correspondentes, enviados especiais) para efectuar un tratamento da noticia con maior rigor. ¿Debe ou pode tratarse unha información internacional cos mesmos útiles e pautas do que calquer outra información? Seguro que non, estamos a falar dunha información moi particular nas que resulta especialmente doado escurrer (un mapa, un nome, unha bandeira, unha data, etc).

Resulta indispensable nese sentido dispoñer de servizos de documentación apropiados, equipos auxiliares de colaboradores e analistas coxunturais e sobre todo persoal propio nas redaccións que contén con unha traxectoria de compromiso, con unha experiencia acreditada na sección. A internacional non é unha información que se poida tratar á lixeira e para moitos lectores informados, da a medida do rigor e profesionalidade dun determinado medio.

3.2.2. A información

En todas as seccións de información internacional analizadas procúrase dar o maior número de noticias posible nun

espacio con evidentes limitacións e, na maior parte dos casos, breve. Constitúe todo un reto diario acomodar en dúas páxinas, por exemplo, ilustracións e información relativa ós feitos máis salientables da xornada no mundo nun momento en que son tantos os acontecementos a destacar. A algúns lévaos directamente a tirar a toalla, ós menos, sen embargo, a poñer a proba a súa profesionalidade, algunhas veces con resultados loables e pouco recoñecidos. Ese feito da diversidade, esa preocupación por recoller e resumir o máis importante do acontecer no mundo é algo salientable e constitúe sen dúbida un esforzo a valorar pero que sen embargo obriga en numerosas ocasións a efectuar un tratamento moi abreviado, case telegrafico, das noticias que se recollen.

En efecto, case todo se pode dicir con menos palabras das que habitualmente utilizamos, mesmo a veces se agradece unha exposición de síntesis e equilibrada, pero resumir adecuadamente en poucas palabras un feito ou noticia sen contar con persoal especializado para iso pode deturpar seriamente a información e deteriorala. Primar o criterio de ofertar gran cantidade de titulares, con moitas noticias breves, probablemente permitirá ó lector coller polos pelos a información, pero precisará acudir a outros medios se precisa informarse adecuadamente. E, naturalmente, non mercará ese xornal pola información internacional que facilita.

Na conciencia das redaccións está asentada a convicción de que salvo cando o internacional é noticia de alcance e de primeira, esta sección interesa a unha exigua minoría que por regra habitual simultanea a lectura dun xornal galego con outro estatal ou outros. A preocupación informativa fundamental é dunha banda o local-comarcal e a sección de Galicia, é dicir, o que habitualmente non reflicten as grandes cadeas de televisión e onde se pode aportar un comentario informativo de propia colleita (por esa especialización acreditada). É ahí onde se centran as prioridades esenciais. Pero esa exigua minoría progreda a pasos axigantados, tanto da man das novas tendencias internacionais, como tamén da implicación de cada vez máis sectores sociais en dinámicas que interiorizan a exterior como unha variable esencial da súa actividade (dende organizacións non gobernamentais a empresas).

Esa crenza ven reforzada pola preocupación expresada polos lectores nas súas “Cartas ó director”. Unicamente en casos en que un conflito internacional esté de actualidade, poden recibirse e publicarse cartas de lectores amosando interese por estes temas. O lector intervén habitualmente para posicionarse nunha ou noutra tese, pero non para expoñer “ex novo”. En ausencia desa actualidade, a caída rexistrada neste capítulo é asombrosa e xeralizada. Sen embargo, iso non quer dicir que o lector non agradeza unha información internacional sólida e compacta, senón que en moitos casos non se sente motivado para intervenir ou mesmo con seguridade suficiente para opinar dun tema habitualmente reservado a analistas e especialistas e que polo tanto reduce as longas posibilidades de intervención nun país como este onde todo o mundo opina practicamente de case todo.

Dende o punto de vista xeopolítico a atención informativa, por término medio, céntrase nun 65% en Europa e en xeral funciona coa mirada posta no mundo euro-atlántico (con especial relevancia para Estados Unidos), ocupando Sudamérica un segundo lugar seguido de Asia e en último lugar trátanse os aspectos relacionados con Africa. Pese a esa importante dimensión informativa europea non existe unha sección específica para Europa que implicaría ademais unha seria aposta estratéxica e mesmo revelaría unha concepción de todo o que afecta a Europa como algo propio, máis próximo, case interno e con implicacións moi diferentes ás derivadas de calquer outro asunto estranxeiro. Pero evidentemente se o espacio adicado ó mundo é de por si exíguo, fragmentalo debilitaría aínda máis a forza da atención ós aspectos exteriores.

Únicamente podería gañar entidade con unha nova concepción que agrupase en “Europa” non soamente a información política da Unión e dos países integrantes dela, senón tamén dos aspectos que relacionan a Galicia con Europa, quizáis prescindindo do propiamente económico, e involucrándose nunha estratexia informativa de maior calado en relación a Portugal e aqueles países ou rexións (Arco Atlántico) cos que Galicia mantén un determinado nivel de intercambio.

O seguimento da información europea desborda a propia sección de internacional, na medida en que unicamente recalcan nesta sección as grandes cuestións da actualidade política supranacional relacionadas co proceso de integración no ámbito estritamente político ou do acontecer nos países membros (procesos electorais, negociacións de paz, etcétera) en idéntico nivel. Existe outro amplo e diverso capítulo de información que ten que ver con Europa e que se residencia noutras seccións do xornal (economía, fundamentalmente, pero tamén sociedade, cultura, Galicia, España, etc).

A Europa comunitaria, globalmente, está moi presente na información ofrecida pola prensa galega. Tamén algúns países europeos extracomunitarios (Rusia) por imperativos de estricta actualidade, na medida en que numerosas convulsións sacuden o seu peculiar proceso de transición, aínda sen rematar dez anos despois da caída do muro de Berlín. Sen embargo cabe, a priori, destacar dúas carencias: En primeiro lugar, son escasas as informacións relativas a aqueles países que formarán parte do inminente proceso de ampliación da Unión (Polonia, Chequia, Hungría, Chipre, Estonia e

Eslovenia). Son países tremendamente descoñecidos e dos que nada ou practicamente nada coñecen os lectores galegos. Daquela, cando ingresen, serán uns perfectos descoñecidos na “familia”.

Ademais de interesar globalmente, cómpre ter en conta que no caso concreto de Polonia, existen relacións institucionais entre Galicia e a rexión de Opole, que deberían proxectarse informativamente a un determinado nivel.

En segundo lugar, existe unha Europa na que Galicia participa de forma activa, na que Galicia pode proxectar a súa persoalidade en excelentes condicións, unha Europa na que urxe integrar mecanismos que favorezan a participación da sociedade civil, unha Europa certamente que non dispón hoxe de grandes orzamentos para dar resposta ás necesidades de Galicia pero na que si importa desenvolver unha presenza política continuada e repleta de iniciativas, unha Europa, a das rexións, a do Arco Atlántico, que está practicamente ausente da información que facilitan os nosos medios.

A tendencia acreditada é que debe ser a Administración quen facilite información a este respecto, pero é, no noso entender, unha tendencia errada. A administración debe cumprir o seu papel e os medios o seu, isto é, informar, opinar, criticar, propoñer, conquistar espazos, en definitiva. Os medios non poden adoptar unha posición pasiva, estar á espera, senón ser impulsores e controladores. Se existe unha aposta estratéxica de Galicia pola periferia atlántica, todos saíramos gañando se dotamos de maior peso público, de maior protagonismo, esa estratexia, favorecendo o coñecemento, o intercambio e a implicación das respectivas sociedades na mesma. Do contrario, efectivamente, todo pode quedar reducido a unha parafernalia protocolaria sen transcendencia ningunha.

A información non debe funcionar como un mundo aparte, aparentemente aséptico e neutral, senón que debe participar, implicarse (non ser parte servil) en estratexias de futuro que como país nos interesan con independencia de quen exerza o goberno nun momento concreto e determinado. Por iso os medios de comunicación deberían involucrarse no establecemento e consolidación desa malla plural que debe relacionar a comunidade galega con outras comunidades atlánticas a todos os niveis (universitario, cultural, científico, económico, social, etc) e potenciar a súa condición crítica abrindo espazos para o intercambio de experiencias e a reflexión colectiva con medios similares deses países e rexións para, entre outros, valorar o acerto ou o desatino das liñas de traballo impulsadas dende a propia administración.

Portugal é un punto a estas alturas excesivamente negro dende o punto de vista informativo como para non ser tomado en serio. A todos, sen excepcións, se lles enche a boca para falar do incremento das relacións entre Galicia e, fundamentalmente, o Norte lusitano. Producíronse, é verdade, innumerables avances no ámbito dos intercambios, pero informativamente continuamos alonxados. Iniciativas tan interesantes como a posta en marcha polo diario Faro de Vigo en 1992 (suplemento “Sin Fronteras”, co Jornal de Noticias) non froitificaron e aínda hoxe ningún medio galego dispón de correspondente propio en Portugal. O Jornal de Noticias si o ten en Santiago de Compostela dende hai seis anos.

Esta situación reflíctese na escasa atención que a nosa prensa presta ós acontecementos políticos ou sociais de Portugal. Os galegos non coñecen os líderes máis destacados do país veciño, non saben de que discuten, descoñecen que propostas imaxinan para as súas relacións con Galicia.

¿Pode manterse ese estancamento informativo fronte á aceleración do intercambio a outros niveis? Os medios desempeñan un papel moi significado na aproximación entre os pobos. Como poucos instrumentos facilita a comunicación e favorece polo tanto o desenvolvemento de procesos de intercambio a outros niveis, derrubando os valados das desconfianzas. Hai iniciativas, é verdade, pero é difícil resistirse á impresión de que Portugal chega a Galicia “collido polos pelos”, sen existir unha aprehensión real da súa importancia e polo mesmo sen que se poida advertir un salto cualitativo na actitude e na disposición dos medios galegos.

No ámbito da información transnacional e mesmo con implicacións claras no que atinxe ó seu involucramento en estratexias de acción exterior, o esquecemento do mundo da emigración galega, da quinta provincia, é demasiado evidente. Informativamente, e non só, sociedade galega e emigración viven de costas. O voto da emigración pode chegar a decidir o signo político dun goberno e abanear unha maioría absoluta a nivel autonómico e a nivel municipal e, sen embargo, localizada fóra das nosas fronteiras naturais e xeográficas, ubicada no exterior, case podemos sabelo todo do que acontece nun determinado país, pero practicamente nada do que acontece coa emigración galega nese concreto país, coa excepción de casos puntuais de certo protagonismo individual (deportivo, político ou económico). Como integrar informativamente a esa emigración exterior constitúe un reto e unha asignatura pendiente dos nosos medios de prensa. Iniciativas como a do xornal compostelán “El Correo Gallego” destacan pola súa soedade.

A calidade da información tamén é diferente segundo a situación xeopolítica do territorio obxecto de atención. Así, as zonas con unha importancia maior para Occidente (aquí cabe incluír fundamentalmente a Europa comunitaria e Estados

Unidos, sen entrar noutras valoracións) reciben un tratamento máis amplo e cuidado; en cambio, cando se trata das zonas máis alonxadas e estratéxicamente ignoradas ou pouco relevantes, a información é menos regular e fíxase moito nos aspectos máis escabrosos e sensacionalistas (matanzas, conflitos interétnicos, fames, etc). A ese feito non será allea a simple disposición de información, sempre máis abundante onde existen máis medios (porque concentran maiores intereses de diferente signo).

Pero se esa é a valoración e todos a razonan e poden chegar a comprendela, tamén cómpre aplicala á hora de determinar os nosos intereses informativos específicos no ámbito internacional e obrar en consecuencia. ¿Ter un correspondente en Estados Unidos é máis importante que en Portugal? A pregunta é oportuna. As informacións procedentes de USA son certamente abundantes; son múltiples as axencias que as sirven, orixinarias ou de terceiros países, e as hai de gran calidade e profusión. Mesmo sen correspondente o seguimento da noticia pode resultar máis factible que en Portugal, país onde o volume de información xerado é máis reducido, máis xenérico. Con tantos mecanismos institucionais e protagonismos económicos resulta indiscutible a necesidade de abordar o reto informativo que supón Portugal.

Dos conflitos armados que son próximos a Occidente e ós seus intereses en determinadas rexións do mundo, efectúase un seguimento bastante continuo, acompañando de maneira inevitable a pauta marcada polos medios televisivos. Existe en todo caso e en todos os xornais unha certa preferencia polos titulares máis impactantes, pola atención a asuntos superficiais e escasa atención a mergullarse nas causas e nas razóns políticas dos conflitos que habitualmente pasan desapercibidas, como xa se deran por sabidas. O sensacionalismo tamén goza de certo predicamento nos medios e en especial na rotulación de titulares que logo sen embargo non atopan unha correspondencia clara no desenvolvemento da información. Búscase enganchar ó lector cun titular chamativo pero se a información defrauda a frustración do lector está garantida de antemán.

Nese sentido, cómpre sinalar que a redacción das noticias parece responder ós esquemas dunha crónica, é dicir, relato e enumeración de feitos con carácter descriptivo e carecendo de contextualización. A inclusión en editoriais do propio medio que clarifiquen a súa posición e orienten ó lector-comprador non son habituais.

Existe por outra banda unha abrumadora coincidencia entre os asuntos tratados por todos os medios con moi pequenas variacións. Todos destacan e escriben sobre o mesmo. A coincidencia abarca tamén o recurso gráfico, e mesmo ós titulares, de xeito que a pluralidade informativa convirtese nalgo máis aparente que real. A razón esencial radica nese feito da incapacidade para efectuar unha elaboración propia, que implica tamén a definición de intereses informativos específicos e a disposición de medios a tal efecto.

O recurso á opinión de expertos reduce-se ós colaboradores habituais. Dunha banda, membros da propia plantilla do xornal escriben sobre un tema dende a perspectiva estritamente periodística, sen especialización; doutra, son os analistas habituais dos xornais os que abranguen o tratamento dun conflito ou contencioso concreto, sendo moi esporádica a contribución de analistas ocasionais. Por outra banda, no que atinxe á sección de "Opinión" prima a presenza de expertos non galegos, mesmo algúns a través do servizo das axencias reproducindo algúns xornais o mesmo artigo no mesmo día (caso de La Región e Atlántico Diario, pero a veces tamén en El Correo Gallego e Faro de Vigo).

Sería igualmente desexable que entre os criterios barallados para dar acollida á opinión de expertos primasen a valía e o interese profesional e non outros condicionamentos de carácter subxectivo. Non deixa de ser chamativo que ás veces resulte menos problemático publicar nun medio estatal que nun medio galego, ou que no estatal, con independencia de premisas retributivas, se valore máis e mellor esta cooperación. Cómpre un esforzo de dignificación.

Neste sentido, cómpre igualmente desyazar a falla a implicación do mundo universitario galego e a escasa atención prestada a tender pontes cos medios de comunicación. Non é sempre imputable ós medios de comunicación semellante abandono. Probablemente, se a comunidade universitaria amosara un mínimo de interese por participar no mundo informativo, as portas non se lle pecharían e poderíamos dispoñer dun abano de especialistas en diferentes materias que aportasen non soamente a visión global sobre un determinado fenómeno senón tamén reflexións sobre as súas implicacións inmediatas para a nosa sociedade.

Esta circunstancia semellanos inseparable da inexistencia de infraestruturas de investigación e análise internacional, sólidas, ben dotadas, para que poidan desenvolver unha acción continuada neste dominio e dar unha oportunidade de realización persoal e profesional a tantos novos licenciados que amosan o seu interese por especializarse neste campo. Trátase dunha das carencias máis importantes da Galicia actual.

3.2.3. A presentación

En canto ó cuidado estético e ó atractivo da sección internacional (facilidade para distinguir esta sección das demais que conforman o xornal, preocupación por salientar as noticias en titulares, maquetación e estruturación, creación de subseccións para destacar os temas de maior importancia e actualidade, cuidado na ilustración da noticia, acompañamento gráfico mediante ilustracións ou fotos a cor, etc) habería que distinguir un primeiro grupo constituído, nesta mesma orde, por: La Voz de Galicia, Faro de Vigo, El Correo Gallego e O Correo Galego, e El Ideal Gallego. Neles, a sección non pasa desapercibida.

Nos demais a calidade, definida a partir dos mesmos parámetros, é bastante menor e mesmo sería recomendable unha mellora substancial e urgente.

3.2.4. A presenza do galego

Respecto do uso do galego a presenza é practicamente nula nesta sección, a excepción, claro está, do xornal O Correo Galego. Unicamente na sección de Opinión ou en Cartas ó director podemos atopar colaboracións en galego ou cartas no noso idioma que se refiren a conflitos ou á actualidade internacional en xeral. Tamén é excepcional a presenza do galego nas análises incorporadas na propia sección. Parece como se aquí o galego non procedera (vai ben en “cultura”, algo menos en “galicia”) porque se trata dun tema relacionado co estranxeiro. É un coto practicamente vedado e as preferencias dos xornais, ás veces con imposicións innegociables, decántase polo non uso do galego.

Pero inclusive tampouco é usado cando se abordan temas relacionados co exterior e a acción de Galicia no mundo. A priori, entre todos os medios consultados, formalmente, ninguén descarta o uso do galego na sección. Quizáis o vexamos no novo milenio...

3.2.5. Nas diferentes seccións

Pasemos a analizar a presenza do internacional nas diferentes seccións en que se estrutura calquer xornal:

3.2.5.1. Portada

A presenza do internacional na primeira páxina dos xornais galegos reducese comunmente ó “Sumario”. Non hai unha constatación dunha presenza continuada, regular, salvo nos medios de maior tirada e, nomeadamente, en La Voz de Galicia. A excepción a esta regra xurde cando existe unha noticia internacional que prima na actualidade do día e que polo tanto obriga a titular en primeira e en destaque. Igualmente se ese acontecemento internacional está relacionado con algún conflito armado ou catástrofe acompañaase de ilustración gráfica. Non así cando esa noticia é unha cumbre ou un encontro pacífico de líderes mundiais. Esa asociación entre noticia de primeira, suceso ou conflito, condicionan a percepción do lector asociando internacional con tensións e problemas.

Durante a etapa obxecto do noso estudio, esa formulación funcionou de xeito matemático e a presenza do conflito balcánico e outros conflitos armados e crises internacionais nas que se observan tendencias belicistas (dende a rivalidade India-Paquistán pola rexión de Cachemira ata o conflito chino-taiwanés) é apreciable. Pero tamén cómpre destacar ese esforzo por levar a primeira páxina algúns temas exteriores que se resaltan pola súa repercusión en Galicia (fundamentalmente de orixe comunitaria) e que no interior ubícanse na sección de economía ou galicia e non en internacional.

Tamén, pero moi excepcionalmente, iniciativas de acción exterior da Administración galega son levadas a primeira páxina (viaxe a Australia, por exemplo), sobre todo se media polémica, pero predominando con carácter xeral a súa presenza no sumario e/ou en interiores.

3.2.5.2. Galicia

A relación de Galicia co exterior abordase dende esta sección case con carácter exclusivo para dar cobertura ás viaxes institucionais e moi especialmente ás levadas a cabo polo Presidente da Xunta, Manuel Fraga, ou para dar conta das visitas efectuadas por delegacións estranxeiras no marco de convenios ou acordos de cooperación. O Parlamento comeza a ter algún protagonismo neste sentido, pero moito menor que o do executivo galego.

Hai cobertura pero non implicación. Non se cuida a contextualización e polo tanto o lector recibe unha información comunmente empobrecida sobre estas iniciativas, o seu valor e sentido e funcionalidade real. En ocasións, a complicidade de actores exteriores favorece un tratamento máis amplo dende os medios, acollendo artigos de opinión ou informes que aportan sentido xeral a estas iniciativas. Son aspectos moi importantes que compriría xeralizar, mesmo diferenciando unha visión crítica destas actuacións que debe estar incorporada no seu caso a esa presentación máis xenerosa e xenérica.

Neste sentido tamén reviste unha enorme importancia abrir camiño ó xornalismo de investigación, ás reportaxes que reflexionan sobre as consecuencias que para Galicia pode ter o desenvolvemento de tal ou cal fenómeno exterior, unha vez máis despertando as inquietudes dos sectores involucrados, recabando o parecer dos especialistas e expertos, do mundo universitario, etc, pulsando o estado de opinión da nosa sociedade a respecto de asuntos que o horizonte inexorablemente acabará por impoñer. Dende a sección de economía, algúns medios procuran abordar estas cuestións, pero os problemas non soamente teñen unha faciana económica, senón que poden admitir outras variables. O medio escrito pode facer de caixa de resonancia e abrir espazos de debate público.

O segundo espazo temático en importancia (volume de noticias) está destinado ás cuestións relativas a Europa e á nosa presenza nas institucións comunitarias. Mentres que no primeiro aspecto viña abordándose tradicionalmente con maior ou menor éxito, pero procurando afrontar ese reto; no segundo advírtese claramente unha tendencia alzista facilitada en boa medida por esa maior e máis plural presenza de eurodeputados galegos no Parlamento Europeo. É un factor indudablemente positivo que estimulará a competencia entre as diferentes forzas políticas e traducirase nun maior caudal informativo sobre as súas actuacións e preocupacións, aspecto sen dúbida sanísimo e de utilidade para toda a nosa sociedade.

O mundo da cooperación ó desenvolvemento, fundamentalmente animado polas organizacións non gobernamentais, goza de cada vez máis predicamento non tanto polas súas actividades nos países de destino como polas súas reivindicacións, ben de tipo xenérico (máis axudas, etc) ou concreto (mobilización por un conflito determinado).

Tamén neste aspecto cabe anticipar unha tendencia alzista na medida en que se trata de entidades con un gran dinamismo social e que cada día gañarán máis presenza informativa. Cómpre neste sentido que dende as redaccións se contemple a posibilidade de abrir espazos para o tratamento desta problemática (unha páxina, unha vez ó mes, por exemplo) para dar acollida a estas experiencias informando do resultado das súas actividades, a fin de consolidar un movemento que fomenta valores e actitudes socialmente positivos.

Abordar a problemática da solidariedade ten un valor educativo esencial para a nosa sociedade na medida en que a divulgación de exemplos de determinados proxectos financiados por cidadáns e entidades galegas que obtiveron resultados palpables na mellora das condicións de vida de determinados segmentos sociais nun país concreto, sirven de estímulo para crear conciencia arredor da necesidade de apoiar estas iniciativas. Os medios de comunicación poden facer moito por desactivar a cegueira da insolidariedade ou da simple apatía para crear unha cultura e un estado de opinión favorable a unha orde internacional máis xusta, superadora das desigualdades e orientada a crear unha sociedade máis humana e digna, elevando o tono da discusión, tradicionalmente reducido a unha cuestión meramente económica ou de se nos sobran ou carecemos de determinados recursos.

Unha carencia importante xa mencionada é a relativa ó mundo da emigración galega, modestamente salvada por algún xornal (El Correo Gallego) que acostuma reservar espazos concretos para o tratamento da información da Galicia Exterior. O mundo da emigración, tan decisivo noutros aspectos e tan implicado na nosa estrutura social e mental, é, para os medios escritos e por regra xeral, unha páxina en branco.

3.2.5.3. Opinión

As columnas de opinión internacional, como tal, é dicir, independentemente da actualidade, apenas existen e semellan camiñar en sentido contrario ó debido. Na información internacional acostuma a ser necesaria a análise, a opinión de expertos e de especialistas. Habitualmente rexístrase cando hai un tema de gran actualidade ou por regra xeral en asuntos de política europea. En ocasións, algunhas colaboracións, probablemente de axencia, repítense nalgúns diarios, a mesma

columna e no mesmo día, mesmo tratándose de medios de distintos grupos mediáticos. É importante que cada medio dispoña de certa orixinalidade neste aspecto e non se descuide. Neste sentido, sería lamentable perder as fiestras que pasando por riba da actualidade procuran advertirnos de tendencias e van un pouco máis alá do obvio. Este espacio de reflexión debe ser cultivado e non sacrificado.

Os articulistas de plantilla dos respectivos xornais acostuman a abordar a noticia do día e cando esta é internacional tamén a abordan pero sempre máis dende a perspectiva do comentario que da análise. Ben escritas poden ser interesantes; mal escritas, un fiasco que resta autoridade ó propio medio. Cada quen debe valorar, pero sumarse a ese carro no que todo o mundo parece saber de todo (os chamados “todólogos”) non semella unha boa fórmula para gañar credibilidade.

Raramente un artigo de opinión é levado a un sumario ou se destaca como complemento dunha información que vai en primeira citándose as páxinas nas que se recolle o relato informativo. Cómpre dignificar o valor das colaboracións de opinión e resaltalas ante o lectorado. Existe a crenza, probablemente fundada, de que son poucos os lectores que se atreven con elas, pero son os que len, os que crean opinión e valoran e critican a información facilitada por un determinado xornal. Pero ademais, o propio medio, con unha actitude máis positiva e dignificadora das colaboracións pode contribuír á necesaria modificación desa ignorancia lamentable. Con frecuencia, nalgúns medios, a de opinión é unha sección a sacrificar ou reducir cando a presión da noticia ou da publicidade esixe máis espacio “libre”.

Finalmente, destacar que as cartas ó director, que poucas veces se achegan a temas de proxección internacional -salvo en tempos de conflito-, contan cada vez con menos espacio e deben competir con outros temas que probablemente gañan en prioridade na atención do xornal. Cómpre introducir certa regularidade no seu formato para non dar a impresión de que se trata con certa lixeireza esta cuestión. Por outra banda, insístease unha vez máis na conveniencia de aproveitar as novas tecnoloxías para favorecer o diálogo co lector e a interactividade a través do uso da rede. Non soamente a través do correo electrónico co xornal ou cos seus colaboradores, senón potenciando foros de discusión, chats, etcétera.

3.2.5.4. Economía

Nesta sección apreciase unha cada vez maior tendencia a incorporar información económica internacional. Expresado doutra maneira, cada vez resulta máis difícil ós medios galegos informar sobre a marcha ou os problemas da economía galega ou estatal, obviando factores vencellados ó desenvolvemento da economía internacional. Evidentemente, a prensa non pode substraerse baixo ningún concepto ás dinámicas en curso de internacionalización e mundialización e as súas páxinas, por forza, deben reflectir este contexto cambiante.

Sen embargo, cabe advertir a coexistencia de dous elementos. Dunha banda, constatar que os aspectos relacionados co exterior non teñen un tratamento continuo e todo semella quedar a expensas das continxencias do momento. As noticias relacionadas co estranxeiro ocupan xeralmente un espacio pequeno, a non ser que estén relacionadas con aspectos que afecten directamente á economía española ou galega. Doutra banda, predomina a mera receptividade sobre a iniciativa. Poucas veces e contados medios indagan e revolven nos problemas. Por último, moitas das observacións efectuadas en relación coa acollida das opinións externas para analizar problemas internacionais, poderíanse reproducir aquí á hora de reflexionar sobre algúns problemas económicos levantados polos xornais.

Reflexión diferenciada merece a política económica da Unión Europea e as súas vicisitudes que son obxecto dun seguimento regular nestas páxinas. En realidade, o nivel de aproximación ós problemas da economía comunitaria acostuma a ser grande e mesmo cuidada nos medios máis importantes, conscientes de que se trata dunha información cada vez máis transcendental e practicamente equiparable ó tratamento de cuestións internas e non exteriores. Ás veces, sobre todo en relación a Portugal, pero tamén a propósito dalgunhas iniciativas comunitarias, temas de indudable proxección económica desprazanse ás páxinas de Galicia.

Cabe destacar igualmente esa sección específica para o mar, con especial proxección para divulgar as noticias relacionadas coa política pesqueira e sobre todo tantas materias e decisións que afectan á nosa pesca e que teñen a súa orixe no exterior. Esa importancia tradúcese no feito de que as informacións relacionadas co exterior nesta sección son practicamente diarias. E nos suplementos relacionados con este tema tamén están moi presentes. Os xornais que non teñen unha sección adicada ó mar abordan os asuntos pesqueiros nesta sección.

A páxina labrega que, máis esporadicamente, incorpora algún medio escrito ([La Voz de Galicia](#)), segue unha tónica similar pero con unha intensidade moito menor.

3.2.5.5. Cultura

En moitos casos conectada con sociedade, o elemento exterior (transnacional) está efectivamente presente na sección cultural pero moi conectado cos imperativos e necesidades comerciais do momento e prestando pouca atención (non así nos suplementos) a reflexións que nos aproximen o produto de áreas culturais máis próximas (Portugal, o mundo lusófono, por exemplo) en contraste coa presenza do mundo cultural anglosaxón.

Por outra banda, non debemos esquecer que a sección de “sociedade” acostuma a ser unha especie de caixón de sastre no que se recollen todas aquelas noticias de escasa dimensión que cómpre integrar pero sen darlle entidade nin un tratamento significativo.

4. As principais carencias

4.1. A información desde aquí

Certamente cómprenos introducir maiores niveis de reflexión sobre a necesidade de desmarcanos, non por principio indiscutido senón na medida en que sexa necesario, desa comodidade que nos leva a producir e dixerir unha información escasamente elaborada e pensada en función das nosas necesidades. Non se trata de dar conta dun produto totalmente diferente, senón de enriquecelo con outros puntos de vista que particularizan máis o proxecto informativo e que poden satisfacer mellor as demandas da nosa sociedade, sexa esta maioritariamente consciente ou non delas.

Non é esta unha materia, como pensan algúns, que soamente debe conducirse a calquer área menos ó internacional, pois este debe ser o aspecto no que máis sintonía debe haber con todos os demais medios do ámbito xeopolítico no que estamos integrados. Debe sen embargo procurarse un equilibrio non soamente na elección do tema senón, sobre todo, no seu tratamento. Debemos apostar pola mellora da calidade da información pero debemos definir os nosos intereses informativos específicos no ámbito exterior.

Cabe entrar a discutir se un xornal é un espacio idóneo para incorporar estes puntos de vista ou se deberían ser obxecto de materiais ou de publicacións diferentes. Pero non cabe a menor dúbida que polo seu nivel de difusión e accesibilidade social, a prensa diaria escrita desempeña un papel esencial no fomento de determinados hábitos, que non se contradi nin compite coa función que efectivamente poden desempeñar outras publicacións que deben abordar esta materia máis centrada na análise. A complementariedade é evidente.

Esa reflexión non pode realizarse sen ter en conta a necesidade de avaliar a conveniencia de efectuar unha maior implicación nos intereses exteriores de Galicia. Non se trata de estratexias políticas de signo partidario e mesmo institucional, senón dunha aposta estratéxica que parte da premisa de que boa parte do noso futuro pasa inexcusablemente por establecer unha relación favorable co exterior. E esa demanda esixe comprender o mundo e o que nel acontece e viralo cara nós. Non todo se pode conseguir a través da prensa, evidentemente, pero esta é un elemento e moi importante desa apreensión que cómpre espallar entre a nosa sociedade.

Nese sentido, sería especialmente interesante que dende os medios de comunicación se fomentara a idea da necesidade de establecer unha “Alianza por Galicia no eido exterior”, de xeito que esa definición dos intereses exteriores de Galicia sexa resultado do consenso entre as principais forzas políticas e sociais e non un área máis de confrontación, habitualmente devaluada polo feito de reducir o debate político ó sentido de determinadas viaxes institucionais.

Con independencia de que un determinado goberno o faga mellor ou peor, o sentido de continuidade da acción exterior debe prevalecer en todo caso pois moitas destas actuacións darán os seus froitos ó cabo de varios anos e esixen certa perseverancia. Por iso cómpre diferenciar o ámbito da xestión do relativo á definición das liñas estratéxicas que deben formar parte dese paquete de “asuntos de estado” nos que o nivel de coincidencia entre as forzas políticas e sociais debe ser o máis amplo posible e pode selo.

A realidade encargase xa de colocar este asunto sobre a mesa. En efecto, como resultado das recentes eleccións locais, resulta indispensable, por exemplo, que as políticas en relación a Portugal dos Concellos do Eixo Atlántico, a maioría gobernados por forzas políticas diferentes da que ostenta o goberno autónomo, sexan consensuadas nos grandes temas para facelas máis efectivas e para evitar discrepancias absurdas que a todos poden perxudicar.

A tal efecto, cómpre apuntar finalmente que Galicia precisa de plataformas transversais de certa proxección e influencia para favorecer entendementos que dende o estricto ámbito político poden resultar máis difíciles de acadar.

4.2. O problema das fontes

Cómpre abordar con xenerosidade o problema das fontes de información. Carecer de correspondentes e contar con fontes limitadas, na maior parte dos casos sen vencellos directos con determinadas áreas que teñen certo interese para Galicia (américa latina, por exemplo), dificulta enormemente o labor de realizar un traballo informativo serio, riguroso e adaptado ás nosas necesidades. Non todo se pode resolver con Efe.

Hai xornais no que o caos de fontes leva a identificar como enviados ou correspondentes do propio xornal a enviados especiais de axencias, orixinando confusión que se acrecenta cando non son identificados e mergúllanse baixo a denominación dunha axencia concreta ou simplemente de “axencias”. O lector ten dereito a coñecer ó autor e a fonte da noticia e a saber se efectivamente informa dende o lugar do suceso ou non. Non se trata de avaliar a información pois non existe unha relación directa absoluta entre a súa calidade e a presenza no lugar dos feitos, senón de evitar equívocos que poden conducir a engano.

Hai sen embargo iniciativas simples como a “revista de prensa” que abriría certos horizontes. Ningún medio en Galicia a acolle nas súas páxinas. O habitual é que se refira a medios de prensa doutros países. Non é algo menor. Pola contra, amosa un sano cosmopolitismo, explicita un talante de apertura e da conta de que seguimos o que acontece ó noso redor e que temos certa capacidade de observación e de análise.

Por outra banda, en determinados casos, unha revista de prensa ben orientada pode enriquecer o xornal “anticipándose” a certas noticias, algunhas con repercusións sociais importantes. Pensemos por exemplo, na Lei de Emerxencia Pesqueira aprobada recentemente por Arxentina e que afecta a parte da nosa flota. Enteramonos das cousas cando pasan e polo tanto cando máis difícil resulta viralas ó noso favor. Sen embargo, unha lectura asidua de certos diarios arxentinos permitiríanos detectar con antelación ese problema e dar o correspondente aviso de alarma.

A revista de prensa ademais ten a virtude de ser un resume breve e polo mesmo de lectura habitualmente fácil. Importa tamén neste caso, incluír a dirección da web se existe versión dixital para que os interesados poidan ampliar a información ó seu gusto.

4.3. O tratamento de Portugal

A prensa escrita non acompaña suficientemente o boom experimentado nas relacións galego-portuguesas dos últimos anos. O mundo da información permanece indiferente a un fenómeno que reduce basicamente ó económico, sen incorporar a dimensión informativa que pode activar e facilitar o coñecemento e o intercambio mutuo entre as respectivas sociedades. Portugal é contemplado case como un país europeo máis, outro membro da Unión sen cualificación engadida e únicamente é referenciado e obxecto de atención cando está implicado en asuntos europeos ou é referente en actos nos que a Xunta de Galicia o implica directamente.

Creceu a información cultural (partiamos practicamente de cero) pero o nivel de información e de intercambio, mesmo no ámbito estritamente periodístico podería ser infinitamente maior. Compriría establecer acordos de xornal a xornal, intercambiar colaboradores e informacións, sistematizar encontros periódicos para avaliar e afrontar problemas comúns, facilitar o mutuo coñecemento da respectiva prensa en cada país, abrir xanelas, en definitiva, para o mutuo coñecemento.

Esa pode e debe ser a mellor baza, a máis sólida, para, en parello, incorporar máis información de actualidade sobre Portugal, tanto sobre aspectos da vida política, económica ou social, como tamén sobre aqueles elementos informativos de maior proxección e nos que Portugal desempeña un papel especialmente activo. Pensemos, por exemplo, nos acontecementos vividos en Timor-Leste, seguidos con grande interese informativo no país veciño, e como apenas ese feito tivo repercusión en Galicia, a non ser pola presenza de cidadáns portugueses, máis ou menos significados, na nosa Terra para sensibilizar a nosa opinión pública. O tratamento do problema, amplo nalgúns casos, careceu dese elemento engadido.

Sen dúbida, poderíanse incorporar outros elementos que mellorarían substancialmente a nosa información. Pensemos, por exemplo, na utilización compartida dun enviado especial ou en canto gañarían os lectores galegos coas aportacións

portuguesas en materia de contextualización do conflito. Un bo exemplo desas inmensas posibilidades o constitúe o Canal Lusofonía do diario dixital Vieiros (<http://www.vieiros.com>).

A próxima devolución de Macao, a última colonia portuguesa, á República Popular China, un feito que vai condicionar informativamente en boa medida a fin do milenio pode ser outra oportunidade, esta vez moi previsible, para establecer novas bases de cooperación para ofrecer, dende agora, ó público galego, unha mellor apreciación dese fenómeno e unha máis activa aproximación á comprensión de Portugal e da súa posición no mundo, antes e agora, contribuíndo a vencer vellos e inxustificables resabios históricos.

4.4. O uso da Rede

Internet brinda numerosas posibilidades que non están a ser aproveitadas. Urxe que todos os diarios galegos se acheguen e difundan o seu medio a través da rede, pero tamén nos cómpre a exploración das diferentes opcións que nos proporciona para mellorar e ampliar as oportunidades informativas. Tal e como xa se sinalou, posibilitar o diálogo cos lectores, fomentar a interactividade e o uso da rede a partir da asunción de certa complementariedade, etcétera, son aspectos ós que cómpre prestar unha mellor atención, sen medos nin complexos, convencidos de que a hipotética rivalidade debe obviarse a partir da potenciación daqueles elementos ou variables que contribúen ó mutuo reforzamento e proxección. A rede non quita lectores senón que potencia a información.

4.5. Dignificación da información e da sección internacional

Globalmente, importa que ás cuestións relacionadas co exterior se lles otorgue a importancia debida tanto para abordalas da maneira adecuada como para facilitar esa apreensión e toma de conciencia máis activa por parte do lector acerca da súa transcendencia. O cambio de mentalidade non se producirá a través da simple suma de máis noticias do exterior, senón da comprensión das súas implicacións, sexa maior ou menor o número de noticias reflexadas no propio medio.

Para que esa dignificación proceda e se afiance, é aconsellable prestar atención ó seguimento de determinadas orientacións que poden contribuir á positiva modificación do actual estado de cousas. Entre elas, podemos citar as seguintes:

Manter unha certa regularidade na presenza da información internacional e no seu tratamento na respectiva sección. Cuidar aspectos como os titulares, a utilización ou non da cor, manter unha certa uniformidade e coherencia co número de páxinas que se lle adican, atender a calidade das fotografías que acompañan a información.

Establecer
volumen
requerido
criterios
televisión
diferencia
coñecer
medios
do mon
V
acostum
ra
informa
un

A inform
importa
disposic

In
ab
ide
de

con claridade e acostuman a navegar por un mar de ambigüidades.

A análise de expertos e especialistas debe ser in un tema que tamén se trata informativamente. É soamente en número senón tamén en cualidade

Todas estas observacións, en maior ou menor medida, son tomadas en conta xa por algúns xornais, pero falla a regularidade, a sistematización, principios que deberían ser sagrados e que esixen como contrapartida, a dotación de medios persoais e materiais suficientes nas respectivas redaccións, eludindo claro está moitas das precariedades actuais. Importa pular pola especialización das persoas responsables do tratamento da información internacional e tamén de todas aquelas doutras seccións que incorporan o exterior no seu ámbito informativo (economistas internacionais, coñecedores da acción exterior de Galicia, etcétera).

5. Conclusións

5.1. Investir no internacional

A información internacional debe ser contemplada polas empresas e as redaccións con unha perspectiva distinta, asumindo internamente esa condición renovada que lle ven atribuída tanto polo proceso de globalización en curso, como por esa tendencia a unha maior presenza do feito internacional dende o punto de vista informativo. Se o local constitúe en efecto, un elemento diferenciador da prensa periférica que non pode ser obviado baixo ningún concepto (neste sentido nin hai carencias nin as modificacións rexistradas nos últimos tempos orientanse no sentido de reducir a súa importancia), non pode verificarse sobre a base dun desatendemento do internacional. O lector esixe información e sen o internacional será incompleta.

Para unha elaboración adecuada precisamos de formar e especializar os nosos profesionais. Non se pode cubrir esta sección de calquera xeito, nin tampouco reforzala ocasionalmente pero con reiteración acudindo sen mais a redactores doutras áreas que quizais descoñezan mesmo o punto exacto xeográfico do tema que están a tratar. O que se precisan son especialistas, persoal capacitado con tempo de rodaxe soamente accesible en condicións dunha mínima estabilidade laboral. Deste xeito poderemos imaxinar unha mellora da calidade da información e do rigor.

O investimento no internacional debe nacer da propia Facultade de Ciencias da Información, abrindo canles de especialización profesional neste ámbito e prestandolle a adecuada atención nos programas de estudos. Igualmente, dende as propias empresas mediáticas poden abordarse iniciativas converxentes que favorezan o enriquecemento mutuo

e non unha simple explotación desmedida.

5.2. Un periodismo atento ás necesidades estratéxicas exteriores de Galicia

Debemos afrontar a elaboración da información internacional non pensando soamente en contar o que acontece no mundo senón en enriquecer esa información coa súa vertebración orientada á satisfacción das necesidades globais ou sectoriais da nosa sociedade. Informar mellor significa mellorar a cualidade pero tamén atender ás necesidades informativas xeradas desde aquí. Eso debe obrigarnos a considerar nunha determinada magnitude un enfoque particular que privilexie elementos xenuinos que gocen de acreditado arraigo na nosa estrutura de necesidades. Non deixarse levar polas inercias, senon equilibrar as demandas informativas globais que nos obrigan a estar onde están outros para estar á altura con aquelas específicas que a outros interesan menos.

A localización do internacional sintetiza esa idea de informar desde aquí, atendendo ás nosas prioridades e fomentando tamén respostas desde aquí ós problemas exteriores.

5.3. Intercambio con outros medios

As relacións exteriores dos medios son un capítulo menor nas preocupacións das direccións. E sen embargo na actualidade presentanse grandes oportunidades neste sentido que poderían redundar nunha mellora significativa da nosa relación co exterior.

Con independencia dos intercambios de medio a medio, interesa favorecer dende a Administración, os colexios de xornalistas, o medio universitario, etcétera, iniciativas que permitan o troco de experiencias entre profesionais de cabeceiras ubicadas en lugares que revistan certo interese estratéxico para Galicia.

5.4. Apostar polo uso do galego

Nas enquisas efectuadas a diversos responsables dos medios, ninguén descarta a utilización do galego nesta sección. Pero poucos apostan en serio polo seu uso. Dende a perspectiva dalgúns expertos consultados, diferenciase vontade e realidade. O certo é que a realidade desminte aquela aseveración e salvo en contados casos, o galego está ausente da sección.

Abrir espazos ó uso normal do galego no ámbito da información especializada contribuirá ó proceso global de normalización lingüística en Galicia.

5.5. Analistas propios

É inimaxinable hoxendía abordar a información internacional sen equipos de analistas. Cómpre apoiar as iniciativas que xurden en Galicia neste sentido, tanto dende os medios universitarios como das entidades que emanan da propia sociedade civil. A Facultade de Ciencias Políticas pode contribuir de maneira importante mediante a formación de politólogos e o traballo de investigadores, ben a título individual, ben organizados en equipos sólidos e estables, son punto de referencia indispensable. Por outra banda, cómpre vencellar a Galicia a aqueles profesionais que desenvolven o seu labor en instancias internacionais para que tamen na súa actividade pensen en clave de país e colaboren cos medios.

En suma, non podemos darnos por satisfeitos co nivel da información internacional ofrecido pola prensa galega e urxe incorporala a esa dinámica de interiorización do factor exterior como un factor clave de proxección dos seus intereses e dos de Galicia.

6. Dez propostas de actuación

1. Desenvolver iniciativas colectivas de reflexión entre persoal dos medios, combinando coa presenza de expertos, a fin de intercambiar experiencias e ideas arredor da mellora da información internacional.

Permitiría poñer en contacto os diferentes mundos que conflúen no universo da información internacional, favorecendo o coñecemento dos mutuos problemas e a superación daquelas eivas e deficiencias ou simples faltas de adaptación que condicionan e dificultan a sincronización de todas as perspectivas.

2. Programar actividades de formación dirixidas ó persoal en activo e ós novos licenciados para mellorar a súa capacitación nesta materia.

A pesar da calidade da formación obtida, semella evidente a necesidade de procurar cursos complementarios que nos acheguen con maior fondura a esta especialidade. Dende a iniciativa pública ou privada, dende as escolas de medios ata as propias facultades, dende as asociacións profesionais, ata a administración ou as asociacións sen ánimo de lucro, cómpre prestar atención á formación post-académica.

3. Estudiar a viabilidade de establecer un servizo en rede de axencias que poida ser utilizado por todos os medios de comunicación de Galicia.

A Administración, probablemente, é quen está en mellor condición de avaliar esta posibilidade e concertala, previa definición das áreas prioritarias de interese.

4. Introducir en maior grado a presenza de analistas e de expertos, favorecendo a aproximación do mundo universitario e de segmentos especializados da sociedade civil.

Cómpre integrar en maior grado o espazo para a opinión internacional, pois contribúe a asentar os intentos que emerxen dende a propia sociedade galega e consolidan o atractivo e o dinamismo da información internacional.

5. Incorporar o factor exterior como criterio para a elaboración da información internacional.

É un aspecto clave de cara ó futuro e que debe someterse á consideración dos propios medios enfatizando sempre o seu positivo efecto para Galicia en sentido estratéxico, con independencia de que a súa xestión corresponda a unha ou outra formación política concreta. Asumir o factor exterior non quer dicir comulgar con xestións políticas senón con estratexias políticas, a ser posible, consensuadas.

6. Asumir unha regularidade enriquecida da sección internacional nos diferentes medios.

Ofrécese aquí todo un catálogo de pequenas medidas concretas que aplicadas progresivamente e contempladas como conxunto poden permitir a curto prazo mellorar sensiblemente o aspecto e os contidos da información internacional.

7. Incorporación de todos os medios a Internet e capacitación do persoal para integrar activamente as novas tecnoloxías ó proceso de elaboración dos xornais e ó diálogo cos lectores.

Nin se pode nin se debe estar ausente da rede, nin entendela como inimiga, nin proceder obviandoa, coma se non existise. Pola contra, debe reflexionarse sobre as oportunidades que brinda e tirar delas o máximo proveito, conscientes de que chegar tarde ou cedo non é indiferente.

8. Maior utilización do galego na sección para contribuír en maior medida ó proceso de normalización do noso idioma.

Cómpre deixar de lado estereotipos trasnoitados e asumir sinceramente esta obriga elemental co país en que vivimos.

9. Incrementar substancialmente a atención informativa prestada a Portugal, e analizar en serio a posibilidade de abrir correspondencias permanentes.

Portugal non é soamente unha referencia informativa máis do exterior. A súa importancia cualitativa é indiscutible. Debemos pasar da teoría á práctica e deixar de vivir, informativamente, co Miño de por medio.

10. Crear nas estruturas directivas dos xornais departamentos de relacións exteriores que fomenten o intercambio e a cooperación con outros medios.

Como calquer empresa máis, o medio de comunicación non pode restar o factor exterior á dimensión do seu proxecto. É desexable e factible o establecemento de mecanismos consolidados de intercambio e de cooperación con cabeceiras

semellantes, abrindo o medio a outras posibilidades, dando exemplo de apertura e dinamismo á nosa sociedade.

[Acceso ao artigo orixinal no repositorio web 1998-2012](#)

APARTADOSTEMATICOXEOGRAFICOS

Outros [ARQUIVO](#)

IDIOMA

[Galego](#)

Date Created

Xaneiro 1, 2000

Meta Fields

Autoria : 3769

Datapublicacion : 20000101